Şizo-Kültür

Yazan: Sylvère Lotringer

Çeviren: Merve Deniz

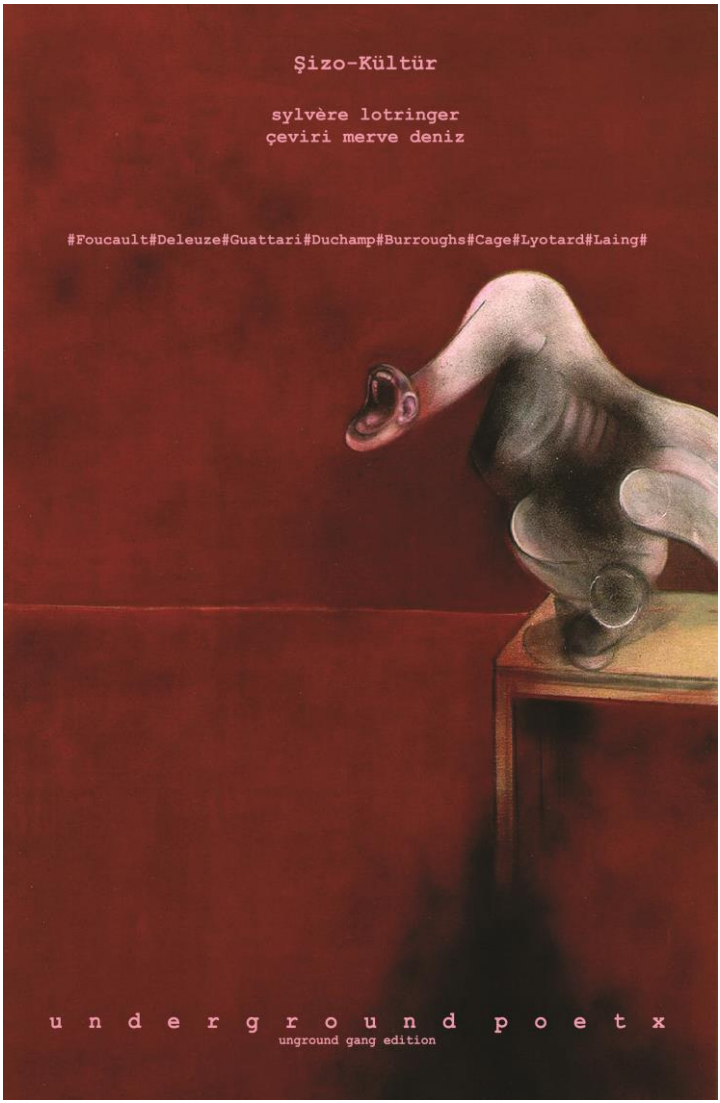

Kapak imajı Francis Bacon second version of triptych 1944
Editör Şenol Erdoğan
Underground Poetix'in belirlenebilen 47. Nesnesidir.
Sub Press Atölyesinde Sınırlı Baskı Mantığıyla Üretilmiş İlk Baskıdır.

Columbia Üniversitesi, 1972 yılında Fransızca bölümüne katılmamı teklif ettiğinde ilk düşündüğüm şey Mayıs 1968'di. Başka türlü nasıl olabilirdi ki? Öğrenci isyanı yalnızca dört yıl arkamızdaydı ve artık hakkında konuşmaya kimse cesaret etmiyordu. Protestoları kampüsün içine çeken şey Columbia'yı Harlem'den ayıran Morningside Park'taki uğursuz jimnastik salonu projesiydi. Mimar I. M. Pei parkı tamamen boşaltarak yerine dışarıdan kısıtlı erişime sahip, iki katlı bir bina ile ikiz kuleler yerleştirecekti. Komşu sakinlerinden Amir Jacques Barzun'un tanımladığı gibi bu "itici, anormal, tekinsiz, tehlikeli" ve "düşman ülkesinde sürekli tetikte olan bir paraşütçüye"'[1] benzettiği bir projeydi. Hiç kimse Sarmaşık Birliği/ Ivy Leauge kurumunun (Ç.N: Amerika'nın en iyi sekiz üniversitesinin oluşturduğu birlik) siyahi sakinleri nasıl gördüğünü daha açık bir şekilde tanımlayamazdı. Eyleme katılan Afro-Amerikalı Cemiyeti (SAS) siyahi topluluğu ve aktivist öğrencilerinin amacı; üniversitenin Harlem bölgesiyle olan ilişkisini geliştirmek ve oturma eylemleri, grevler ve yürüyüşlerle Siyahi Öğrenci Gücü'nü (Black Student Power) göstermekti. Çabaları, bir hafta süren ve çoğunluğunu savaş karşıtı beyaz radikallerin oluşturduğu ve Mark Rudd önderliğindeki Demokratik Toplum için Öğrenciler'in (Students for a Democratic Society / SDS) kampüs işgaline dönüştü. Birleştik Devletler tarihinde, farklı görüşleri barındıran en kapsamlı eylemdi bu. Polisin kampüse girişi ardından 700 öğrenci tutuklandı. O zamanlar Columbia'nın bu tarz bir gerginliği deneyimleyen tek okul olmadığını söylemek gereksiz olur. Dünyanın her yerindeki genç nüfus Batıda kapitalizme, Doğuda Sovyet komünizmine karşı ayaklanmıştı. Bu bir umut baharıydı.

Fransa'daki Mayıs 1968'i kaçırdığımdan Columbia'daki 68'in başlangıcına oldukça meraklıydım. Avusturalya'nın Sidney kentinde çalışıyordum ve 1969 yılında Philadelphia'da bulunan ve küçük elit bir Quaker okulu olan Swarthmore College'da işe alındığım zaman 1960ları ancak yakalayabilmiştim. 1969 yılı, benim de katılım gösterdiğim etkinlik dolu bir yıldı. Güneydoğu Asya'da Vietnam Savaşı devam ettiğinden Amerika'da savaş karşıtı protestolar oldukça çoktu. 1970 yılının Mayıs başlarında Başkan Nixon'ın Kamboçya'yı istila etmesi ulusal çapta tüm

---

[1] Stefan M. Bradley, 'Jimnastik Kargaları Gitmeli!'' *Afro Amerikan Tarihi Gazetesi*, Sayı. 88, No 2, *Bahar 2003 ve 1960'lardaki Siyahi Öğrenci Gücü,* Illinois Üniversitesi Yayınları, 2009, syf.27.

kampüslerde ''kitlesel eylemleri'' tetiklemişti. 4 Mayıs tarihinde Ohio'daki Kent State Üniversitesi'ndeki eylemlerde Ulusal Muhafızlar dört öğrenciyi öldürmüş ve Swarthmore kampüsü ateş almıştı. Bu arada, trenle yarım saat uzaklıktaki Philadelphia'da vahşi dedikodular da fitillenmişti. Swarthmore fakültesi ve öğrencileri greve gitmiş, her akşam Öğrenci Merkezi'nde (Student Center) buluşarak yeni keşfettikleri politik bilinçlerini kutlamaya başlamıştı. Sınavlar süresiz olarak ertelenmişti. Ama aktivizm zamanla ateşini kaybediyordu. Oldukça imtiyazlı bu banliyö bölgesi "topluluk çalışmasında" yaz aylarında muhteşem olan ve kendine ait bir nehri bulunan ahşap kampüs hayatına geçmekte zorluklar yaşamıştı. Sonbaharda okul tekrar açılmıştı ve "sınavları ertelemeyi seçen aktivist öğrenciler için bazı istisnaların yapılabileceği" dışında sınavlar zamanındaydı. Sanıyorum bu senaryo ülkenin her tarafında birkaç defa tekrarlandı. Birkaç ay sonra petrol krizi patladı ve düşüş etkisini göstermeye başladı; hukuk ve düzen için beklenmeyen bir lütuftu bu. İş oranları düştü, çiçek gücü ve komünler söndü ve akademik radikaller kurumlarda "Uzun Yürüyüş" hareketlerine başladı. Hala da yürüyorlar.

Mayıs 1968 ruhunun, 1975'te dört gün Şizo-Kültür konferansına ev sahipliği yapan Columbia Üniversitesi'nin koridorlarında gezindiğine şüphe yok. Sanki protesto günlerinden bir şeyler izleyicilere sinmişti ve Félix Guattari kalabalığın toplandığı koca konferans salonunu "bu duvarların ötesini ya da bu üniversiteyi bir çeşit ses duvarlarıyla sarmış bir uğultu" olarak tanımlıyordu. Ve feminist aktivist Ti-Grace Atkinson; "Bazen bu kampüse gelmeye ürküyorum. Sanki mezarlar üzerinde yürüyormuşum gibi geliyor... Öğrencilere pastoral davranışlar veren, 1969 ve 1970 yıllarının gerçekten yaşandığına inanmak zor. Ne yazık ki, savaş karşıtı hareketlerde oldukça aktif olanların bile çok kısa hikayeleri var gibi görünüyor." diyordu. "Savaşı eve getirin" diye bağırmaya alışmıştık, ve sonunda geldi. Ama o savaşı doğrudan kendi bölgemizde karşılamak yerine birçok insan evlerine geri çekildi. Savaş bitti." Cezaevi aktivisti Judy Clark da Laing-Foucault panelinde aynı fikirdeydi; "New York'ta yaşadığım sıralarda Columbia Üniversitesi çok politik bir kurumdu. Cezaevinden döndükten sonra, öğrencilerin çevredeki topluluktan korunmak için kampüse daha fazla polis istediklerini talep ettikleri yürüyüşü görünce şoka girdim." Görünen o ki, zaman değişiyordu. Demokratik Bir Toplum İçin Öğrenciler (SDS), ar-

kalarında sert bir Weather Underground hizip bırakarak 1968'deki Demokratik Anlaşma (Democratic Convention) ile çökmüştü. Gizli devrimci hareket, 'ABD emperyalizminin sonu' fikrini kafaya koymuş ve çoğunlukla hükümet binaları ve bankalara bombalı eylem planları yapan Siyah Panter Partisi (Black Panther Party) ile işbirliği yapmıştı. Şizo-Kültür zamanında halen aktiftiler. Patty Hearst, 1974'te Symbionese Liberation Army tarafından kaçırılmış ve 1975 yılında Porto Rikolu işçi grevine destek olmak amacıyla Wall Street bölgesinde bir Porto Riko bankası Weathermen (Weathermen Underground Örgütü) tarafından bombalanmıştı. Yine 1975'te, Saigon'un feci şekilde düşüşü ardından ABD ordusu Vietnam'dan çekilmişti ve ABD Kuzey Vietnamlılarla Paris Barış Anlaşması'nı imzalamıştı. Weathermen dağıldı ve bir yıl sonra yasaklandı.

Şizo-Kültür konferansı sırasında olanlar organizasyonu düzenleyenler de dahil olmak üzere herkesi şaşırtmıştı. Çelişkili bir şekilde, ABD'ye getirmeye çalıştığımız şey Fransa 1968 sonrasıydı (post-1968) ve radikalizm, felsefe ve sanatın arasındaki boşluk Atlantik'in iki tarafında da daralıyordu. Bu bir inanç sıçramasıydı ve muhtemelen çok erken cereyan etti. Bu teoriler kültüre sinmeye 80lerde başladığında ise çoktan geç kalınmıştı. Avrupa'daki Post-Fordizm geleneksel sınıf savaşlarına bir son koyuyor, her yerde refah devletlerinin çözüldüğü ve zengin ile fakir arasındaki uçurumun derinleştiği neoliberalizm -Margaret Thatcher, Ronald Reagan- görülüyordu. Yaratıcı aktiviteler aynı boş hedefler yüzünden tükenmişti; para, kariyer, ''özel inisiyatifler'' boşluğun iftiharlarıydı. Bu döngü bugün tamamlanmaya yaklaşıyor ve sosyal yenilikler için kendi potansiyellerini tüketiyor. Yeni Teknolojiler ve anlık iletişim tüm kapitalist atmosferi ele geçirdi ve gidecek hiçbir yer yoktu.

Şizo-Kültür konferansını tetikleyen şey, 1973'te tanıştığım Félix Guattari ile olan arkadaşlığımdı. Bir yıl evvel Gilles Deleuze ile birlikte Anti-Ödipus'u yayımlamışlardı. Anti-Ödipus bir keşifti; Fransız toplumundaki öğrenci ayaklanmalarının gerçek etkisini felsefi terimlerle ifade eden ilk ciddi girişimdi. Genelde sanıldığı gibi ailecilik (Ç.N.: 1960larda gey haklarını savunan ve herkesin eşit aile kurma hakkına sahip olması gerektiğini düşünen akım) karşı bir kitap değildi; kapitalin kısıtlayıcı şartlarını kaldırmak üzere post-devrimci bir haritalamaydı. Komünist Parti'nin başarısızlığı, ayaklanmayı desteklemek için Fransa'da hedef-

lerinden sağ kurtulmayı başarmış eski devrim makinalarına açık bir sinyal olmuştu. 68 olayları Fransa ile sınırlı değildi; kıvılcımı her yere sıçramış, bütün dünyayı etkilemeye başlamış bir mutasyonu ortaya çıkarmıştı.

Félix ile tanışmak hayatımı değiştirdi. 1973'te, Amerikalı öğrenciler için Montparnasse yakınındaki Reid Hall kompleksinde bir yaz programı ayarlamayı teklif etmiştim. Reid Hall, 1964'te Columbia'ya verilmişti. 60ların ikinci yarısında uzaktaydım ve öğrenci isyanının akıbetlerinin yoğun hale geldiği Reid Hall teorik tartışmalar için bir şanstı. Çeşitli kampüslerden filozoflar ve psikanalistleri Amerikalı öğrencilerimize seminer vermeleri için davet ettim. Félix, iletişime geçtiğim ilk kişiydi. Akademik değildi, ama bir aktivist ve aşırı solcu bir düşünür ve de öğretmekten keyif alan biriydi. Derslerine ben de katıldım. Arkadaş olmamız uzun zaman almadı.

1960 başlarında Sorbonne'da okurken Cezayir'e karşı yürütülen çirkin savaşın karşısında duran öğrenci hareketlerine katılmıştım. Her şey, 1962'de FLN (Ulusal Liberal Cephe) ile imzalanan barış ile hiç edilmişti. Tüketici toplum, boşluğu doldurmak için aceleciydi. Vietnam Savaşı sırasında birkaç yıl geri çekilmiştim ki –II. Dünya Savaşı bana yetmişti- Félix'i tanımaya başlamak kendimi yeniden bulmak gibiydi. Paris'te kuşatılmış küçük yabancı bir toprak, Fransız entelektüel zümrelerin sıklıkla iğneleyici bir şekilde yan yana karşı durduğu ve eşitlikçi seçkinlerin tarafsız bir alanına dönüşmüştü. Yaz programı, 1980lerde 'Fransız Teorisi'nin ne hale geldiği üzerineydi. İyi bir şekilde çalışması gerekiyordu çünkü bu ders benden iki yıl sonra alınmış ve yerine Fransız edebiyatı ve yapısalcı eleştiri üzerine daha geleneksel dersler konmuştu. Ama asıl dürtüm kaybolmamıştı ve böylece New York Columbia Üniversitesi'ne Paris'te birlikte çalıştığım radikal Fransız filozofları getirmeye karar vermiştim.

1974'te Semiotext(e) iştirakçilerinden Susie Flato ile Paris'te zaman geçirmek üzere Columbia'dan bir yıl için ayrıldım. Kızımız orada doğru. Her şey yeni başlıyordu. Bu süreçte Félix'le Théâtre de l'Odéon yakınında Condé Sokağı'nda yaşadığı büyük dairesinde buluştum. Aktivistler, filmciler, yazarlar, antropologlar, aktörler ve çeşitli uluslardan anti-psikiyatristlerin de katıldığı büyük partiler düzenliyordu. Bu partilerden birinde, Anti-Ödipus hakkında ufuk açıcı düşünceleri

olan ve daha sonra genç yaşta bir araba kazasında kaybettiğimiz politik antropolog Pierre Clastres ve R.D. Laing ile tanıştım. Félix'i, Duison'daki La Borde kliniğinin yanında yarısını kiraladığı muhteşem Rönesans kalesinde de sıklıkla ziyaret ediyordum. Paris'in bir saat güneyinde bulunan ve Félix'in Lacancı psikanalist Jean Oury ile yönettiği La Borde, bir ''anti-psikiyatrik' deneysel klinikti. Guattari'nin 'kurumsal psikoterapi' dediği bu klinikte, psikozlu hastaların kurumsal bağlamda ve tam tersi olacak şekilde tedavi edilmesi amaçlanıyordu. Félix'in bu vardiyalı dönüşen geliştirilmiş 'ızgara' tasarımı, çoklu görevleri ve aktiviteleri sunuyor ve bu görevler ahırdan mutfağa kadar hastalar, servis personeli ve tıbbi ekip tarafından eşit şekilde uygulanıyordu. Izgara bir çeşit insan paneliydi; doktor-hasta ayrımını ortadan kaldıran ve akıl sağlığı ile delilik arasındaki ayrımın altını kazan bir 'organsız vücut' idi. La Borde sadece psikozlu hastaları iyileştirmek için değildi, ama bu hastalardan bir şeyler öğrenmek dünyaya farklı bir ilişki biçimi sunuyordu. Bugün 'şizo-kültür' olarak adlandırdığım şeyin ilk fermanıydı; sosyal bir laboratuvar olarak toplumun tamamını etkilemek anlamına geliyordu. New York sonraki adımdı. Paris'teyken Félix'in grubu CERFI [2] buluşmalarına katıldım. 1974'te Semiotext(e)'nin ikinci sayısı olan ve Fransızca basılan ''İki Saussure'', bu toplantının dergisi olan Recherches'ti. İlk sayı, 'Semiyotikte Alternatifler'' idi; Félix Guattari ve Julia Kristeva'nın da dahil olduğu ve ben Columbia'ya döndüğümde halihazırda düzenli bir şekilde buluşan küçük bir semiyotik grup tarafından New York'ta basılmıştı. Dergi, Broadway ve Batı 113. Sokak'ın yanındaki kumtaşı binada bulunan Maison Française'te 1974 yılında kurulmuştu. Üyelerinin çoğunluğu Fransızca bölümden mezun öğrencilerden oluşuyordu. 1975'in yaz başına doğru New York'a geri döndüğümde birçoğu çoktan dağılmış, ülkenin farklı yerlerindeki çeşitli üniversitelerde işe başlamıştı. Benimle kalan tek kişi sekreterimiz John Rajckman idi. Ülkenin en iyi felsefe bölümü olan Columbia Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden mezun olan John, analitik felsefeye bağlı ve 'kıta' teorilerini tamamen reddeden biriydi. Sonunda bizim ekipte bazı benzerlikler bulunca birlikte çalışmaya başlamıştık. En iyi arkadaşım oldu. Aynı yıl John, Fransızcasını geliştirmeye ve yeni bağlantılar kurmak üzere Paris'e gitti.

---

[2] 1967'de kurulan *Kurumsal Formasyonda Çalışma ve Araştırma Merkezi*.

Diğer tüm Fransız entelektüelleri gibi Félix de New York'a meraklıydı. İflaslar, tehlikeleri ve döküklüğüyle büyüleyici bir yerdi ve bu yüzden burayı seviyordum. Amerika'nın kalanı tarafından dışlanmış New York, yaratıcılık ve enerji saçıyordu. Bu kültürel aurayla New York'tan Paris'e kim gelirse ya da kim güncel Fransız felsefesine ilgi duysa, John ve ben bu sıkıca kapatılmış Parisli entelektüel camiasının kapılarını sonuna kadar açıyorduk. Gilles Deleuze ile Félix aracılığıyla tanıştım ve Deleuze'ün, John'un daha barok bulduğu Jaques Lacan'a ve Freudyen Okulu'na erişimi kolaydı. Félix, Lacan'ın en umut vaat eden müridiydi ve hala Anti-Ödipus'un harcanmadığı ve iki grup arasındaki tansiyonun oldukça açık olduğu Freudyen Okulu'na resmi olarak aitti. Deleuze'ün ve sonrasında Lacan'ın Reid Hall'a yaptıkları bahsi hiç geçmeyen doğaçlama ziyaretlerini bu gizli çekişmeye borçluyuz.

Félix, 1974'te Paris'teki Fransız Kültür İşleri Ofisi tarafından Amerika'daki önemli psikiyatri kurumlarını ziyaret etmek üzere davet almıştı ve bu ziyaret sayesinde Manhattan bölgesinde dolaşma şansı yakalamıştı. Birlikte Coney Adası'na (Coney Island) gittik. Félix, Chelsea Hotel'de kalan videografiker arkadaşımız Martine Barratt ile beraber Güney Bronx'taki bir kız grubuyla birlikte takılıyordu. New York onu çok heyecanlandırıyordu. Manhattan'da dolaşmak için sabah erken saatlerde kalkar, Allen Ginsberg gibileri ziyaret etmek ve her şeyi görmek için sabırsızlanırdı. Beat'e inanılmaz bir hayranlığı vardı. Kültür İşleri Ofisi'ne yazdığı son raporda, New York, Los Angeles ve Chicago gibi kozmopolit şehirler dışında Kuzey Amerika'da Freudyen psikanalizin açıkça kabul görmediğinden bahsediyordu. Psikanalizin, benim de daha sonra cinsel iyileşme ile ilgili bir kitapla dalga geçtiğim daha Pavlovcu davranış terapileriyle yer değiştirmiş olduğunu fark etti. Anti-Ödipus'un Freud ve Lacan teorilerine saldırışı kısaca bir Fransız işiydi. Birleşik Devletlerdeki asıl tehdit bilinçsizliğe yapısal bir yaklaşım getirmek değildi, eli kulağındaki beyni ölmüş insanlıktı.

Paris'e döndüğünde Félix yeni keşfettiği hevesiyle ilgili Gilles Deleuze ile iletişime geçti ama Fransız filozof bir hareket göstermedi. Seyahat etmekten pek hoşlanmıyordu. Félix'in yakın arkadaşı ve Fransa'da olanların yaratıcısı Jean-Jaques Lebel, Amerikan sanat camiasıyla yakından ilgiliydi ve onları Big Sur'a götüreceğinin sözünü verdi. Jack Kerouac'ın kulübesinde kalabilirlerdi. Aynı zamanda onları Beatler ile tanıştırabilir, Bob Dylan ve Patti Smith'in elini sıkabilirdi. Deleuze Ang-

lo-Amerikan edebiyatına bayılıyordu; tüm yaşayan efsanelerle tanışma fırsatına nasıl karşı koyabilirdi? Sonunda teslim oldu; tüm o işlerin merkezinde olabileceği bir yol arıyordu. John ve ben 1975'in sonbahar sonlarına doğru New York'a döndük ve elbette onların da iştirak etmesini bekliyorduk.

O sıralarda Deleuze, Proust ve Sacher- Masoch üzerine yayımladığı kitapları dışında Amerika'da pek tanınmıyordu ve İngilizcedeki çeviri yayınlar bu yazarların kendi felsefelerinden öte, çalışmaları hakkında kitaplardan ibaretti. Guattari halen tanınmayan bir değerdi; solcu gruplar arasında oldukça aktif olmuş ve bir Troçkist olarak nam salmıştı. Deleuze ile olan çalışmalarından dolayı yalnızca Fransa'da tanınıyordu. Anti-Ödipus'un de dahil olduğu başlıca çalışmaları henüz çevrilmemişti, ve Birleşik Devletler'e ulaşmaları bir on yıl aldı. Çünkü muhtemelen Foucault'un kitapları hızlıca İngilizceye çevrilmiş ve tüm dikkatleri toplamıştı.

Aynı zamanda, sonradan unutulan ya da reddedilen 1960lar kültürüne çok yakın görünüyorlardı; Beat'e ve göçebeliğe, Castaneda, Doğu bilgeliğine ve Nietzsche'ye referans veren ve kucaklayan tavırları, sözde faşizme olan katkıları sebebiyle Amerika'da hala karantina altındaydılar. Şizo-Kültür konferansı sırasında, izleyiciler arasındaki birçok insanın bu iki düşünürün kim olduğuyla ilgili fikirleri dahi yoktu. Bunun önemli bir sorun olacağını düşünmedim. Önemli düşünürlerdi ve Fransa'da ünlülerdi. Bununla birlikte, her zaman son modaya hazır olan Atlantik'te, özellikle New York'ta haberler hızlı yayılıyordu. Sürekli olarak talepte bulunduğum New Yorklu yayıncılar, 'çok uzmanlaşmış' oldukları gerekçesiyle kapıları kapatmışlardı. Anti-Ödipus ve 'Nietzsche'nin Dönüşü' ile ilgili bir sayı çıkarmaktan başka çaremiz yoktu; bu da birkaç yılı buldu.

Daha sonra bazı kasıtsız müdahaleler oldu. Semiotext(e)'nin ev sahipliğini yaptığı konferansa katılanlar konunun New York'ta o sıralar moda olan ''semiyotik'' ile ilgili olacağını düşündüler. Her hafta Bagman'de çizgi-dizi yayınlayan ve Semiotext(e)'nin birkaç yıl boyunca kapaklarını tasarlayan Gil Eisner aracılığıyla The Village Voice'un editörü Richard Goldstein ile buluştum. Goldstein, semiyotik konferansındaymış gibi bize ''Haftanın Seçkileri'ni sunmakta oldukça kibardı. Her hafta yüzlerce insan Columbia'daki ofisimi arayıp semiyotiğin ne

olduğunu soruyordu. Bu da o karmaşalardan biriydi. Ardından, çift ana dilli Jean-Jacques Lebel tüm garip ve sakallı anarşistlere Columbia'nın koridorlarına yerleşmeleri ve kendi çalıştaylarını yapmaları için güçlü çağrılar yaptı. Anarşistler coşkuyla 'şehrin yukarı kısmına' hareket etti. ''Şizo-Kültür'' başlığı ilgili çekici olduğu kadar yanıltıcıydı da. Konferansın; delilikle klinik olmayan yöntemlerle baş eden ya da ayrışmanın bireysel bir deneyimi- ama aynı zamanda etkileri- açığa vurabilen uç bir fenomen, kapitalizmin limiti ve kendi dalgasının gerçek doğası olduğu gibi söylemleri vardı. Bu anlamda şizofreni, çağdaş topluma yöneltilen bir soruydu, tıpkı New York'un göze batan psikozlarının Amerika'nın zorunlu nevrozlarına ya da Fransızların elden ele dolaşan deneylerinin Amerikan pragmatizmine soru yöneltmesi gibiydi. Şizo-Kültür; sanki bir büyücünün çırağı gibi daha yeni idrak etmeye başladığım ve deneyimlediğim, kıtanın geri kalanını rahatsız eden sert ve azılı şehirdi. Fransız felsefesinin başkentiydi.

Deleuze'ün New York'a gelmeyi kabul etmesinin ardından, birkaç hafta içinde diğer ana katılımcılar da yer alacaklarını bildirdiler. Deleuze'ün ardından Michel Foucault, sonra R.D. Laing ve William Burroughs ve de şans eseri John Cage. Kuzeydoğu Asya'nın 'domino teorisi' çok büyük bir teori değildir ama bu durumda oldukça işe yaramıştı. Konferansın yönü tamamen değişiyordu. Ana fikir, Atlantik'in iki yakasından insanları bir araya getirmekti. John Rajchman Amerikalı akademisyenlerle, ben de Fransız teorisyenlerle ilgilenebilirdim. Paris'teyken Michel Foucault'ya yazdım ama o sırada Brezilya'da olacağını söyledi. Lakin elinden geleni yapacağına da söz verdi. Elbette o sıralarda da yakın arkadaşı olan Deleuze'ün programa katılacağını ilettim. Böylece, Foucault'nun eve dönüş yolunda New York'a uğrayabileceğini ve New York Halk Kütüphanesi'nde çocuklar için hazırlanmış Cizvit elyazmalarına danışmanlık edebileceğini bildiren notunu almam uzun sürmedi.

Küçük ekibimizdeki herkesin heyecanından bahsetmeye gerek duymuyorum. Konferans sonunda şeklini buluyordu. Foucault zaten Delilik ve Medeniyet, Şeylerin Düzeni ve Bilginin Arkeolojisi ile Birleşik Devletlerde tanınıyordu. En güçlü kitabı olan ve hapishane sistemine odaklanan Disiplin ve Ceza sadece birkaç ay önce Paris'te yayımlanmıştı ve oldukça iyi tepkiler alıyordu. Ama henüz İngilizce olarak bulunamıyordu. Foucault hala, bir yıl sonra basılacak olan Cinselliğin

Tarihi üzerine çalışıyordu, ve ‘’Bastırılmış Değiliz’’ başlığının işaretini konuşmalarında veriyordu.

Michel Foucault’nun da katılımıyla konferans; geçtiğimiz birkaç yıldır Avrupa solcuları arasında tartışılan ana politik sorunlardan delilik ve cezaevi, kontrol ve arzu arasındaki has dengeyi buluyordu. 1970 yılında Foucault, Fransa’daki en prestijli akademik kurum olan Collège de France’a davet edildi ama zor geçen iki ayın sonunda Cezaevi Haberleşme Grubu’nu (GIP) kurmaya karar verdi. 1971-72 yıllarında Fransa; Melun, Toul, Nancy gibi şehirlerde hapishanelerin kabul edilemez durumlarına dikkat çekmeyi amaçlayan cezaevi isyanları ve açlık grevleriyle çalkalanıyordu. Ayaklanmalar sert bir şekilde bastırıldı ve GIP; belirli polisler, dosyalar ve kontrol sisteminin etrafında dönen ve devam ettirilen ihmalleri ifşa etmeye girişti. Fransa’da yasak bölge olan ilk elden hapishane hayatı ile ilgili bilgileri toplamaya başladı. Amaçları bu gerçeklerin kamuya açılmasıydı. Voltaire, Émile Zola ve Jean-Paul Sartre gibi politik konulara müdahale etmeyi kendilerine görev bilen entelektüellerine çağrıda bulundukları Fransız usulü bir girişimdi bu. Bu kez Foucault’nun sırasıydı ve durumu oldukça ciddiye alıyordu. Hapishaneler bir adalet sorunuydu, Foucault ile birlikte politik bir problem haline gelmişti. GIP, cezaevlerindekilerden ve ailelerinden topladıkları kanıtları dağıtabilecek tanınmış Fransız entelektüellerden oluşan bir grubu harekete geçirdi. Toplumsal eylemlere çağrı yaptıkları broşürler basıp oyunlara (Ariane Mnouchkine ile) sponsor oldular ama yararı olmadı. Pompidou hükümeti kılını kıpırdatmak istemedi, ve iş sendikaları ortak hukuk savunucularıyla herhangi bir dayanışma göstermeye hazır değildi. Sonunda eski mahkumlar iyi niyetli gardiyanlara aldırış etmedi ve kendi isimleriyle medyaya çağrılarda bulundu. GIP böylece dağıldı, Foucault da rahatlamış oldu. Zamanından çok alıyordu. Ama yine de ağzında acı bir tat kalmıştı.

O zamanlar R.D. Laing’in aynı dönemde Boston civarında konuşma yapacağını duymuştum ve kendisi de Foucault ile birlikte bir panele katılmayı kabul etmişti. John Cage de kendi sebepleriyle oradaydı. Karşılığında onunla bir oyun oynamamı istedi. “Sen Fransızsın değil mi? Öyleyse satranç oynaman lazım.” dedi. Cage, konferans için ilhamlarımdan biri oldu. Müzikolog Daniel Charles ile yaptığı Kuşlar İçin isimli mülakat kitabını Paris’teyken okumuştum. İngilizce orijinal nüshası kaybolduğundan yeniden çevrilmiş hali Semiotext(e)’in yayımla-

dığı tek Fransız"ca kitaptı. John Cage; Zen Budizmi, Chance ve dans, transandantalizm, Nietzsche ve I Ching gibi çoklu kaynaklar sunduğundan, birinin farklı yollarla filozof olabileceğini fark etmemi sağladı. Deleuze bir keresinde felsefeyi bir filozof olarak bırakmak istediğini söylemişti. Cage bunu müzikle yaptı. İki kültür arasında aradığım köprüydü o. Ama sözünü sessizce tuttum. Birkaç hafta sonra sözümü hatırlattı ve daha fazla erteleyemeyeceğimi söyledi. 30'ların verdiği korku ve titrekliğiyle evini ziyaret ettim. Marcel Duchamp'ın omuzları üstünden bana baktığını gördüm. Yaklaşık bir saat kadar satranç oynadık ve beni yendi, ama sadece küçük bir farkla. İkimiz de rekabetçi değildik ve birbirimizden memnunduk. Beni uğurlarken Duchamp'ın satrançta pek iyi olmadığı için kendisiyle oynamaktan pek hazzetmediğini söyledi. Bayağı güldük.

Sıradaki William S. Burroughs'tu. Fransa'da öğrenci olduğum sıralarda benim için bir kahraman gibiydi ve ilk okuduğum kitabı Fransızca çevirisinden Çıplak Şölen'di. Her zaman bağımlılıklardan uzak kaldığımı ve uyuşturucuyu hiç denemediğimi söylemem yersiz olur. Bu yüzden, İngiltere'deki uzun sürgünden yeni döndüğünü öğrendiğimde daha fazla zaman kaybetmedim. Beat şair John Giorno ile paylaştığı 'sığınak'ta sekreteri James Grauerholz'a ulaştım. Muhteşem zamanlamaydı; Grauerholz henüz William'ın Birleşik Devletlerdeki konuşma turlarını ayarlamamıştı ve Foucault, Cage ve R.D. Laing'den bahsetmemle Burroughs bize katılmayı kabul etti. Kendisi bir teorisyen olmasına rağmen sonradan fark ettiğim kadarıyla teorisyenlere pek hayranı değildi, özellikle de Fransız olanlara. Ama bu konferansın oldukça önemli bir etkinlik olacağının farkındaydı.

Arkadaşım Arthur Danto ile birlikte konferansta konuşan ilk Fransız filozof Jean-François Lyotard idi. Bu iki filozof bir şekilde birbirleriyle konuşuyordu. Nihayetinde, Lyotard'ın konuşması "Yalan söylediğimi söylediğimde yalan söylüyor muyum?" gibi Bertrand Russell'ın önermelerinden ya da mantıksal paradokslarından ilham alıyordu ve ereğini anlamak kolaydı. Ama üç çevirmen tarafından yapılan 'büro çevirisi' konuşmayı başka bir boyuta götürdü. Danto sonrasında 'inanılmazdı.' dedi ve yorumu oldukça makuldü. Yazdığı mektuba iliştirdiği bir notta "Enerji son derece analitik, ama kesinlikle Fransız değil." diyordu. Lyotard'ın öğrencisi ve Birleşmiş Milletlerde çevirmenlik

yapmış Roger McKeon, 1968 Mayısı sonrası çok sayıda radikal Fransız düşünürün olduğu Université Paris Nanterre'de ofis yöneticisiydi.

Fransa'dayken, Paris'in iki saat kuzeyindeki Fillerval'deki güzel köy evinde Lyotard'ı ziyaret etmiştim. Oldukça heyecanlıydı. Tekrar Sofistleri okuyor ve 'gerçek bir yenilenme' üzerinde çalışıyordu. Bu, ustaların söylemleriyle ilgiliydi ve bununla başa çıkmalıydı. Marksistler herhangi bir problem görmüyor ve 'ustalık' modası dilini kullanıyorlardı. Sonunda 'biraz kaba' olduğunu düşündüğü ifadeyi bulmuştu; şizokültür okulu; libido, enerji, arzu gibi yoğun ve akışkan kategorilerle böyle bir söylemin dışında kalmaya çabalıyordu. Bu durum, 1974'te yayımlanan kitabı Libidinal Ekonomi'ye kadar Lyotard'ın ikincil konusuydu ve bu kitapla Deleuze'e yaklaşmıştı. Şimdi Lyotard, zayıf bir söylemi güçlü bir anlatıma dönüştürmek gibi bir stratejiyi benimsiyordu ve elbette bu söylemin politik çıkarımları da vardı. Onun yerine, ustanın söyleminin 'içinde' hileden ve kurnazlıktan bahsetti. Konuşmasının ana noktası buydu.

Ama sahnedeyken ne çevirmenlerin ne de Lyotard'ın beklemediği bir şey oldu; garip bir çift dilli grup deneyimi. Aslında tüm konferans böyleydi; Fransız ve Amerikanların birleştiği bu kısım bir emsal teşkil ediyordu. İşlese de işlemese de açık bir soru sordurdu.

Konferans sırasındaki tek deneyim bu dil konusu da değildi. Deleuze sanki İngilizce konuşurmuş gibi Fransızca konuştu ve diğer birçok bölüm simultane İngilizceye çevrildi. Daha sıra dışı olanı ise, bir adamın sahnede olmamasına rağmen konuşmasıydı. Adam kendi kendine simultane tercüme yaparken konuşmaya daldı, üstelik sadece iki dilde değildi. Bu sebeple konu daha da karmaşık hale geldi. Brooklyn doğumlu bu Amerikalının adı Louis Wolfson'dı. Doğrudan Fransızca yazdığı 'Le Schizo et les Langues'' / ''Şizo ve Diller'' adlı bir kitabı vardı. Kendisinin 'Şizofren dillerin münzevi öğrencisi'' diye tanımladığı bu yapıt Deleuze'ün kitabına yazdığı bir makale ile bazı çevrelerde oldukça popüler olmuştu. Bu sebeple Wolfson'ı, Deleuze ile tanışması ve konferansta bir makale okuması için davet etmiştim. Beni şaşırtarak davetimi kabul etti ama ona fazla bel bağlamıyordum ve bu konuda da haksız sayılmazdım. Ama konferansta oradaydı ve muhteşem yorumcu Jeffrey Mehlman onu Deleuze ile tanıştırdı. Le schizo/ Şizo'yu ilk gün lobide dururken yüzü duvara dönük halde, kulaklığının biri

kulağında diğerini ise parmağıyla çekiştirirken gördüm- o zamanlar walkman çok nadir bulunurdu-. Diğer eliyle yabancı dilde yazılmış bir kitap tutuyordu. Rube Goldberg'ten gelen bu küçük 'dil makinesi' kendi dilini duyduğu anda siliyormuş gibiydi. Wolfson eğer Lyotard'ın konuşmalarına katılsaydı, filozofların ustaların dilinden kurtulma çabasını takdir ederdi. Şizofrenlerin dilinde usta dili, anne demekti; ve hile, Lyotard'ın konuşmasıyla bağlı bir çeviri bürosunun gösterdiğinden çok annenin kavrayışından sıyrılmayı planlamanın daha yaygın olmasıydı. Wolfson'un 'prosedürü' düzinelerce dil ile ilgiliydi. Elbette bunların arasında Fransızca da vardı. Ama elbette kendi yaratımı olan bir Fransızca idi; türünün en iyisi olan Stéphane Mallarmé gibi 'çılgın ifadelerin öğrencisi' olarak kendi anadiline yabancılaşmayı başarabilmişti.[3] Wolfson, İngiliz dilinden kendini korumak için Fransızca konuşuyordu. Yahudi annesini uzakta tutmak için İngilizce kelimeleri böler ya da kelimenin bir fragmanını İbranice, Eski Almanca, Fince ve elbette Fransızca gibi dillerden bulduğu benzer dilbilimsel seslerle eşleştirirdi. Bu yolla İngilizce kullanabilir ama konuşurken tüm anadiline ait olan kısımları sıyırırdı.

1972 yılında Fransa'da basılan Psikanaliz ve Transversalite adlı ilk kitabında Guattari iki tip gruba karşı çıkıyordu; hüküm altına alınan grup ve denek grubu. Hüküm altındaki grup dikey, hiyerarşik ve kendi muhafazasını sağlama konusunda kapalıdır. Bir liderin tanımlandığı ve ihraç edildiği sürece devamlılığını korur. Diğer taraftan denek grubu transversal (çapraz) ve rizomiktir, aynı zamanda yaratım ve etkilerin ifadesine izin verir. Buradaki grup çevirileri Lyotard'ı tanımlamaktan çok sadece söylemlerini içeriyordu ve bazen kendi çevirilerinin hayretine düştükleri de oluyordu. Usta, çeviri yaparken çeşitli eklemlere rağmen, sürecin getirdiği değişikleri de hesaba katarak metni belirli bir çizgide tutmaya çalışan McKeon da değildi. McKeon, çevirmenler ya da diğer izleyenler tarafından anlaşıldığı zaman, nerede olurlarsa olsunlar insanların kendi çevirilerini takip etmelerine izin verirdi. Başkaları kendi arzularından ya da kapasitelerinden yorgun düştükten sonra bile o hala kendi görevini yerine getirmeye devam ederdi. Görünen o ki grup çevirisi, mevcut projenin makus bir çıkıntısıydı, dilin ayrıntılarına dahil olan Kafkavari bir bürokrasiydi. Ama bu, seyircinin

[3] Gilles Deleuze, ''Louis Wolfson; ya da Süreç,'' *Kritik ve Klinik Makaleleri, Minneapolis*, Minnesota Üniversitesi Yayınları, (1970) 1997.

müdahalesine ya da şiddetli taşkınlıklarına engel olmadı. Daha iyi bir çeviriye ulaşmak için odadaki çift dillilerden fragmanlar alan, ritmi arttırmak ya da katılımcılara yönelik özel ayarlamalar talep eden ve baskı yapan da çeviri makinesini değiştirmek isteyen seyircinin ta kendisiydi. Seyirci sadece pasif kalmıyor, aynı zamanda aktif bir kolektif girişimin yeni yollarını arıyordu. O an kaotik gibi görünmesine rağmen, işbirlikçi bir yaklaşımdı ve iyi bir mizah yaratmıştı. Bir 'şizokültürün' ne olabileceğine dair olası bir modeldi; içerinin ve dışarının, sahnedeki kişi ile izleyici arasındaki ayrımı ortadan kalkabilirdi. Kıvamında bir şizofreni. O sırada önemli olan ne söylendiği değil, nasıl söylendiği, hangi 'telaffuz ayarlamalarının' yapıldığı, tarif edilmesi imkansız bir merkezden uzakta deneyimlenebilirdi. Seyircinin tamamen habersiz olduğu ve dahil olamadığı başka bir sahne daha vardı. Paylaşılmaması gerekiyordu. Deleuze, Guattari, Foucault ve diğer Fransız filozoflarının olduğu bir odada sessizce gerçekleşti. Hiçbirinin çeviriye ihtiyacı yoktu. Lyotard'ın ne söyleyeceğini biliyorlardı ve kararlarını çoktan vermişlerdi. Konuşmasının sonunda Lyotard; Foucault, Deleuze ve Guattari'ye döndü. Neden bilmiyorum, çıkışa yakın en arka koltuklarda oturuyorlardı. Ben de onlarla beraber oturuyordum. Lyotard salonun karşısını işaret ederek burada olmaktan çok mutlu olduğunu çünkü birlikte bazı şeyleri tartışabilme fırsatı bulduklarını söylüyordu. Fransızca konuşuyordu, emin değilim. Hiçbir şey söylemediler. Arkalarını dönüp odadan çıktılar. Bir dışlanma ritüeline tanıklık etmiştim.

Guattari aracılığıyla tanıştığım ve daha sonra Denise Green ve Kathryn Bigelow ile beraber Semiotext(e)'in meşhur Poliseksüellik sayısının editörlüğünü yapmış arkadaşım François Peraldi ile yaşadığım bir tartışmayı hatırlattı. François, Fransa'da şizofren çocuklarla çalışıyordu. Entelektüel çevredeki ayrıcalık gözeten atmosferden kurtulmak için Paris'i terk ettiğini söylemişti. Başlarda Guattari'ye yakın olmasına rağmen Montreal'e taşındıktan sonra Lacan'a doğru yöneldi ve kendi analitik okulunu yarattı. Bugün Fransa'da ölümünden önce yaptığı çalışmalarla anılıyor. Kurum ve Bir Şizo' adlı çalışmasında, şizofren hastalarının kendi baskıları altında zamanla Ödipus kompleksinin gevşemesini sağlayan – hastaları için yedek anne/babalar kullanıyorlardı- Jura bölgesinde bulunan bir Fransız psikiyatri hastanesini başka bir perspektifte ele alıyordu. Her hafta 'herhangi bir hiyerarşik ilişkinin

bağımsız bir kurumunu deveran ettirdiği' bu sürece anne ve babalardan fazlasını istediler. O akşam seyircinin Lyotard etrafında yaptığı da buydu; konuşmacı ile seyirci arasındaki duvarları yıkmak, çevirinin salonda dolanmasına izin vermek ve kolektif bir yaratıma izleyicinin dahil olması fikriydi.

Bir önceki gün Guattari'ye Joel Kovel, Robert Fine ve François Peraldi ile beraber bir psikiyatri panelinde yer almak isteyip istemeyeceğini sordum. Fakat Guattari'nin kısıtlı İngilizcesi ve sınırlı sabrıyla bunun mümkün olmayacağını düşündüm. Sonunda kağıtları kısa tutmayı, onun yerine beş dakikalık özetler hazırlamayı ve bir tartışma açmak gibi harika bir fikirle geldi. Kovel'in konuşmasını keserek yaptığı bu açık ifadeler umduğu kadar hoşgörüyle karşılanmadı. Birçok insan bunun adil olmadığını söyleyerek ayağa kalktı; biri bir çalışma yapmıştı ve kağıdını okumasına izin verilmeliydi. Sonunda seyirciler ikiye bölündü. Çoğunluk sandalyelerinde oturup konuşmanın devamını dinlerken diğer kısım ise daha önce Guattari'nin semiyotik tabi kılma teorisi üzerine konuşuyor ve birkaç soruyu yanıtladığı küçük odaya doğru Guattari ve Foucault'yu takip ediyordu. Ardından Foucault, Mark Seem'in İngilizce çevirisiyle 'Bastırılmış Değiliz' adlı makalesini okudu.

Ortam çoktan kızışmıştı ve ben de durumdan biraz endişeliydim. Konuşmasının, konferansta birçok destekçisi bulunan Frankfurt Okulu'na ve Wilhelm Reich'e karşı olabileceğinin de farkındaydım. Kendisinin de yakın zamana kadar kullanmadığı tesadüfi bir netice olan 'ilanın neticesi' ve baskıcı varsayım karşıtlığı yanılgısını ifşa etmeye başladığında –eğer birileri gürültülerini kesmediyse- seyircilerin nasıl tepki vereceğinden emin değildim. Birdenbire bir adam ayakları üstünde zıpladı ve sesini yükselterek parmağını Foucault'ya doğru çevirerek onun ve GIP'in CIA tarafından para aldığını ifade etti.

İzleyiciler ona doğru aceleyle yaklaşarak doğruluğunu sorgularken şaşırtıcı bir şekilde Foucault bir cevap bulmaya çalıştı ve şiddetli bir şekilde tüm suçlamaları reddetti. Yaşanan bu kaotik sahnede kalabalığın arasından çıkmaya zorlandık. Bir öğle sonrası için oldukça fazlaydı ama bu daha başlangıçtı. Teachers College'ın önündeki kaldırımda saatlerce beklerken Foucault, konferanstaki hiddetini ve yorgunluğunu belli ediyordu. Bunun bir skandal olduğunu ve daha önce bu kadar

kötü bir izleyici kitlesi hiç görmediğini, New Yorkluların korkunç ve konferansın bir düzmece olduğunu söyledi. Ardından, buruk bir şekilde bunun '60lardaki son karşıkültür konferansı' olduğunu vurguladı. 1968 Avustralya Sidney'deki hiçbir konferansı deneyimleme şansına erişmemiş biri olarak benim için bu sözler bir iltifat gibi göründü. 1971 yılında Foucault ile ilk tanıştığım günü hatırlattı. New York'taki Buffalo Üniversitesi'nde paranın kökeni ile ilgili bir seminer veriyordu ve ben de Fransızca Bölümü'nde bir konuşma yapıyordum. Birlikte yemek yerken masumca konuşmasının nasıl gittiğini sordum ama zaten katıldığım için ne kadar iyi olduğunu biliyordum; kırk beş dakika boyunca ustalıklı bir anlatım ve mükemmel bir formda şekillendirilmiş retorik cümleler ile öğrencilerin sorularına tam karşılık geliyordu bu konuşma. Etkilenmiş ve biraz da şaşırmıştım. Solcuların Sorbonne'daki hocalarım gibi konuşma yaptığını bilmiyordum. Soruma ters bir şekilde cevap verdi ve öğrencilerin çok fazla zamanını aldığından yorgun düştüğünü söyledi. Hepsinin yapacak işleri vardı. Kısaca, karşıkültür Foucault için değildi, en azından profesyonel kapasitesine göre.

Teachers Colloge önündeki kaldırıma dönecek olursak; histerik bir şekilde öfkeliydi. Çıplak kafatasının altındaki hassas sinirlerin birer volkan gibi patlamasından korktum. Sonra ansızın dönerek o korkunç konferansa asla adım atmayacağına yemin etti. En açık şekilde 'Yarınki panelde beni bekleme.' dedi. Söylemeye gerek var mı bilmiyorum ama bütün gece uyuyamadım.

Foucault'nun geceyi William Burroughs ile paylaşması gerekiyordu ama öğlen zaten konuşma yaptığı için sadece Burroughs'nun konuşmasını dinlemeye geldi. Ama onu takdim ederken bir noktaya değindi ve (ayakta alkışlayarak) 'Zamanımı *bugün burada olan* William Burroughs'nunkine çevirmek isterdim ve böylece *Burroughs konuşmasını dinlerken* bir dakikayı bile ziyan etmemiş olurdum.' dedi.[4] Hiçbirini hatırlamadığım o suçlamalar ve çarpışmalardan dolayı hala kötü hissediyordum. Tahmin edilebileceği gibi Foucault ile o akşam konuşmadık. Ama üç parçalı takımı ve çete üyesi görünümlü şapkasıyla podyumda duran Burroughs'nun ilk başlığı olan ve kolay anlaşılabilen 'Kontrol Çıkmazı' adındaki metninden ve vakur bir şekildeki anlatımından büyülenmiştim. Burroughs konuşmasını sırıtarak şöyle bitirdi;

[4] James Grauerholz'a bu bilgi için çok teşekkürler.

‘’Eğer birisi her şeyi kontrol ederse hiçbir şeyi kontrol edemez. Çünkü kontrol aynı zamanda bir karşıtlık ve muvafakat gerektirir, aksi halde kontrol edilmekten çıkar. ‘’

Gilles Deleuze, Nisan 1990’da yazdığı ‘Kontrol ve Oluş’ adlı makalesini hakkında konuşmayı hatırladı. ‘Hareket ediyoruz.’ diyordu, ‘ insanları hapsederek toplumları kontrol edemeyiz ama anlık iletişim ve sürekli kontrol ile edebiliriz’ diye devam ediyordu. Burroughs bunu ifade eden ilk kişiydi... Açık alanlardaki aralıksız kontrolün yaklaşan formlarına kıyasla, mutlu geçmişin bir parçası olan sert sınırlamaları görmeye başlamalıyız.’’[5] Deleuze tıpkı Burroughs gibi konuşuyordu. Konferans bu iki aklın birleşimi olmadan bir hiçti.

Burroughs ve Grauerholz 1984’te, Foucault’nun Paris’teki dairesinde erkek arkadaşı Daniel Defert tarafından hazırlanan yemek ve içeceklerle çok sık ağırlandılar. Bir araya gelmelerinin ilk nedeni Howard Brookner’ın Burroughs: Film adlı sinemasının Olympic Theatre’daki prömiyeriydi. Lobideki resepsiyonda William Burroughs, alkışlarla Commandeur de l’Ordre des Arts et des Lettres olarak ilan edildi. Foucault ve Burroughs beyhude bir şekilde dilin sınırlarını aşmaya çalışsa da Grauerholz’un bildirdiğine göre; Burroughs ‘persona kokteylerini’ oldukça iyi bir şekilde içti ve Foucault da –sanki Burroughs kendini oynayarak onun için bir performans sunuyormuş gibi ‘olağanüstü bir şekilde eğlendi’.

Deleuze bir sonraki gün rizom hakkındaki konuşmasını John Cage’in herhangi bir İngilizce gerektirmeyen ‘Boş Kelimeler’ performansı ile paralel bir şekilde verdi. Kelimelere dökülmesine gerek duyulmayan ihtiyatlı bir dildi bu, ve hiç kimse de bunun için çabalamadı. Amaç bu değildi. Cage’in Boş Kelimeler’i, James Joyce’un Finnegan’ın Uyanışı’ndan alınmış ‘mesostics’lerden (Ç.N: Şiir ya da düz yazıdaki satırların alt ata ve dikey olarak yerleşiminden elde edilen bir form) geliyordu. Belki de Lyotard’ın konuşmasını hatırlayarak Deleuze konuşmasını oldukça yavaş bir Fransızca ile sürdürdü ve tahtadaki grafiklerin üzerinden itinayla geçti. Sanki onun ‘sözcelemin kolektif düzenlemesi’ kavramını, tahtayı, tebeşiri, kelimelerini ve ifadelerini anlamalarını arzularcasına bir noktada durdu ve seyirciye baktı. Aslında birçoğu

---

[5] Gilles Deleuze, *Uzlaşmalar* 1972-1990, New York, Columbia Üniversitesi Yayınları, (1995).

anladı; en nihayetinde New York kozmopolit bir yerdi ve Deleuze de oldukça etkileyiciydi. Diğerleri oturarak çimenlerin büyüyüşünü izledi. Wolfson, Deleuze'ün boş işaretleri ve Cage'in boş kelimeleriyle oldukça iyi gidebilirdi. Yıllar evvel adı 'şizo' olarak anılan bu adamın izini doğum yeri olan Brooklyn'de sürüyordum. Yıllarca telefondan devam ettirdiğimiz enteresan bir diyalog kurmuştuk ve sonunda West Village'taki bir kitapçıda buluştuk. Wolfson sanki sohbetimiz hiç bölünmemiş gibi birdenbire beni arar ve sonra yine kayıplara karışırdı. Her zaman Fransızca konuşurduk ama şaşırtıcı bir şekilde bir gün benimle İngilizce konuşmaya başladı. ''Neden olmasın? Böyle daha kolay!'' dedi. Şaşkına dönmüştüm. Annesi 1977'de kanserden ölmüştü ve bu büyük buhranıyla en azından benimle konuşurken kendi anadiline geri dönüş yapmıştı. 1984'te annesinin hastalığı ile ilgili ''Annem, müzisyen ve ölü/ Ma mere, musicien et morte'' adlı kitabını yazmıştı. Kitaptan bir bölüm olan 'Şeytani Dünya için Son Nokta' adlı kısım *Shizo-Kültür*'ün ilk sayısındaydı. '*Le Schizo'*nun şahsi olmayan betimlemeleri yazısında üçüncü şahıstaydı. Bu hem dille olan bilimsel bir deneyinin bir parçası hem de doktorlarına karşı bir geri ödemeydi.

Foucault'ya olan saldırı beni başka bir sebepten ötürü soluksuz bıraktı. Provokatörün *kim* olduğunu biliyordum. Adını dahi biliyordum; Jean-Claude C. Kendisini beş yıldır görmüyordum ve böyle bir ortamda karşılaşmayı ise hiç ummuyordum. Benim gibi Fransız olan bu adamın aksansız bir İngilizcesi vardı (Ben ise aksanlı konuşurum). 1970 senesinde Swartmore Colloge'dan arkadaşımdı. Fransız olduğu için, Foucault'nun Fransa'daki politik olaylara olan dahiliyetiyle ilgili bilinen doğruları saptırmaya ve Amerikalıların kulağına sokmaya yardımcı oluyordu. En kötü ne olabilirdi? O sırada onunla olabilme ihtimalim beni endişelendirdi. Herkes için şu açıktı; provokasyonun arkasında 'İşçi Komitesi' vardı. Başka insanların onlara ne yaptıklarını yüksek sesle söylemek gibi bu tarz taktikleri İngiltere'de ve Amerika'da solcu grupları bölmek ve kafalarını karıştırmak için kullanırlardı. Bana söylenene göre, özellikle son iki yıldır solcu ve sağcılara- ama özellikle solculara- CIA'den para aldıkları yönünde suçlamalar getirirlerdi.

Bu garip, dengesiz ve antisemitik organizasyonla ilgili bir sürü şey yazıldı; yorumlar da en az suçlamaları yapan organizasyonun lideri Lyndon LaRouche kadar çatlaktı ve paranoya içeriyordu. Daha yakından bir bakış atmak istedim çünkü müdahaleleri konferansın kaotik orta-

mının ateşlenmesine yardımcı oluyordu. Bulduğum bilgilere göre LaRouche 1960ların ortasında politik kariyerine sosyalist bir lider olarak başlamıştı ve İlerici İşçi Partisi'ni bir şemsiye olarak kullanarak Troçkizm ve Spartakusçuluk gibi aşırı uç solcu gruplara doğru yönelmişti. SDS'nin yerel güçlerinin kontrolünü kazanmak üzere 1968 yılında bir hafta süren Columbia Üniversitesi öğrenci ayaklanmasına dahil olmuştu. Hareketini 'federal yerel şubelerden işçilerle ekonomik uzmanlıklarını paylaşabilecek ve politik eylemlerin devrimci bir noktaya taşınabileceği ileri seviye entelektüellere odaklanan ulusal kadro organizasyonlarına dönüştürmenin' en büyük arzusu olduğunu LaRouche'la birlikte olan son muhaliflerden biri söylemişti. 'Hiçbirimizin 1973 öncesi İşçi Komitesi döneme dahil olmaktan utanmaması gerekiyor' diye ekliyordu. Aynı yıl İşçi Komitesi, Ulusal Parti Kurultayı kendi Uzun Bıçaklar Gecesi'ni düzenlemişti.

1968 yılında SDS zorlu hasımlarıydı ve Columbia Üniversitesi'ndeki ayaklanma onlara ulusal bir şöhret kazandırmıştı. LaRouche iddiasını kaybetti ama Columbia Liberation School'dan yeni üyeler toplayarak kendi organizasyonunu kurmak üzere devrimci kurslar vermeye devam etti. Ekonomik kuramlarını Marx'ın 'Artı-Değer Teorisi'ne dayandıran LaRouche; John Maynard Keynes'in kapitalizmin sonunu getireceğine inandığı 'faiz oranlarının düşüşü' çıkarımlarına karşı geliyordu. Dünya eğer yüzünü 'Leninist Organizasyon' dönmezse makus talihine boyun eğecekti. Leninist organizasyon; 'yönetim sınıfının' ekonomi kurumlarına alternatif düzenlemeler önerme konusunda uluslararası ölçekte etkili uzmanları kapsıyordu. İşçi Komitesi, hükümetteki yetkililerle ya da CIA, Ulusal Güvenlik Konseyi ve Savunma İstihbarat Örgütü gibi ordu aktörleriyle iş bağlantıları kurmak suretiyle güç mekanizmalarına sızabilir ve dünya hakimiyetini sağlayabilirdi. Politik rehberler arayan parlak öğrenciler için bu program yeterli entelektüel omurgaya sahipti. Birçoğunun aksine LaRouche nereye doğru gittiğini biliyordu. Mark Rudd'un SDS'sine karşı yazdığı 'Yeni Sol, Yerel Kontrol ve Faşizm' adlı kitapçıkta 'Bugünün yeni solcularının Mussolini'nin radikal polemiklerine karşı sessiz kalmaları tarihin bir ironisi... Faşizm, kendi içinde kapitalizme karşı devrimci bir meydan okuma olarak ortaya çıkan bir hareket. Ancak sadece bu yolla toplumsal destek görebilir.' diyordu. İroni tıpkı Jean Claude'un Foucault'ya yaptığı suçlama gibi iki farklı yöne gitti.

Ardından olanlar ise hiç makul değildi. 1973'te olan bir dizi olay İşçi Komitesi'ndeki krizleri hızlandırmıştı. İçeride bazı anlaşmazlıklar vardı; LaRouche'un resmi karısı sayesinde grup dağıldı. LaRouche'un, kalan üyelere karşı bozuk ve aşağılayıcı tavrı iki taraf için de tehdit ediciydi. Herkes tarafından 'dalkavukçu itaatkar' olarak görüldü ve büyük çaplı bir 'psikolojik tehdide' yöneldi. [6]Aynı zamanda, içlerinden biri Ku Klux Klan'a bağlı olan bazı profesyonellerin elinde olan gerilla gruplarının içine çekilmek istendi. Sovyet ajanlarına karşı kendini korumak için silahlı adamlar tuttu. LaRouche'u homoseksüel olmakla itham eden Henry Kissinger'ı öldürme planları yapıyordu. 1973'te İşçi Komitesi, Amerika'daki Komünist Parti ile didişmeye başladı ve LaRouche 'Temizlik Operasyonunu' duyurdu. Gruplarına Komünist Parti'yi yok etmelerini söyledi ve onlar da acımasız bir şekilde bu sözü yerine getirdi. Sopalar ve zincirler kuşanıp Komünist Parti üyelerine, büyük şehirlerdeki kitapçı ya da Komünist Parti ofislerindeki destekçilere birkaç hafta süresince acımasızca saldırdılar. LaRouche organizasyonun tüm kontrolünü ele geçirmiş ve tek adam kuralını takip etmeye başlamıştı. İşçi Komitesi politik bir cemaatten bir külte dönüşmüştü; hatta daha kötüsü bir baş-faşist kuruma. Bu çirkin taşkın solcular ve İşçi Komitesi arasına keskin bir bıçak atmıştı. Bu kirli sular Swarthmore'a kadar ulaşmış ve sanıyorum grev sırasında aktif olan Jean-Claude'un, LaRouche'un radikalliğini parlattığından dolayı tıpkı benim gibi kontratını yenilemediklerini düşündüm. Ama hareketle ilgili elime geçen birkaç kağıda göre LaRouche'un grevden iki yıl önce 1970 yılında Philedelphia'daki İşçi Komitesi'ne ve Swarthmore'dan üç başka fakülteye katıldığını gösteriyordu.[7]

Foucault'ya yapılan saldırının ertesi sabahı Şizo-Kültür konferansına döndüğümde ne beklemem gerektiğini bilmiyordum. Foucault orada olacak mıydı? Oldukça şaibeli bir durumdu. Laing özellikle onunla olmak için konferansa gelmişti. Sinirli filozofu lobide Deleuze ile şaka yaparken gördüm. Kapıdan girişimi gülümsemeyle izlediler. Ne konuştuklarını kim bilir? Foucault sanki dünkü adam değildi. Bütün gece

---

[6] John Mintz, *" Birileri Beni Öldürmek İstiyor, LaRouche diyor"* January 13, 1985 ve *"İdeolojik Macera: Eski Soldan Aşırı Sağa",*" *Washington Post*, 14 Ocak 1985.

[7] http://laroucheplanet.info/pmwiki/downloads/HH%20FACTNET%20OLD%20AND%20NEW%20MOLE%20FILES.pdf. Stephen Clark'a LaRouche ve 'İşçi Komitesi' ile ilgili verdiği bilgilerden dolayı teşekkürler.

uyuyamadığını söyledi, benimle beraber uyuyamayan sayısı iki olmuştu. Ama benim olduğumdan çok daha rahat görünüyordu, hatta biraz daha mutlu. En kötü kısmın zaten yaşandığını düşündüm.

Ruh hali ilgili çok az şey biliyordum. Panel oldukça yoğundu ve Foucault ne konuştuğunu bilen insanlarla birlikte olmaktan memnun gibiydi.[8] Günü kurtaran yine Foucault'ydu. Ön sırada tıknaz siyahi bir adam ve paneli yöneten Michael Rosenfeld vardı. Onu görmezden gelmek için elinden geleni yaptı. Adam mikrofonu kapmak için oldukça heyecanlı görünüyordu ve sonunda Foucault onu seyirciler arasında fark etti. Normal bir soru gibi başlayan konuşma gittikçe daha yüksek sesli bir hale geldi ve sonunda histerik bir ağız dalaşına döndü. En sonunda ise parmağını podyumda oturan Foucault ve Laing'e doğru salladı ve onları CIA'den para almakla suçladı. Ne olur tekrar olmasın, diye düşündüm. Provası iyi yapılmış bir sinir gösterisiydi. Foucault kıpırdamadan oturdu. O da bütün gece kendi cevabını prova etmiş ve savunmasını vermek için bir şans arar durumdaydı. Sessizce provokatöre baktı ve içten bir şekilde "Kesinlikle haklısın." dedi. Seyirci şaşırmıştı. "CIA bana para ödedi. CIA, R.D. Laing'e ve Lotringer'e de para ödedi. Burada CIA'in para ödemediği bir sen varsın çünkü KGB tarafından satın alınmışsın." dedi. Seyirci birden alkışlamaya başladı ve Foucault'yu neşelendirdi. Ajan provokatör dayanamadı ve koltuğuna geri oturdu.

Elbette Foucault'ya kimse para ödemedi, özellikle de bütçeler konusunda bilgi sahibi olan diğer dil öğrencisi ben tarafından. Bir anlık sinir harbinin dışında Foucault oldukça keyifliydi. Hatta onu JFK havalimanından almaları için gönderdiğim öğrencilerin trafikte kaybolmalarından sonra bile. Pek fazla şey yoktu; ama bu küçük ve büyük şeyler günün sonunda Félix ve Jean-Jaques Lebel'in kaldığı Chelsea Oteli'nde çözümsüz birer meseleye döndü. Deleuze, Claire Parnet ile beraber Midtown Oteli'nde kalmayı tercih etti. Chelsea Oteli'ne ilk gittiğimde Lebel'in çıplak bir şekilde yürüdüğünü ve diğer ziyaretçilerle konuştuğunu gördüm. Bunu her zaman yapıyordu.

Geçmişe dönüp baktığımda finansal durumun ne olduğunu anladım. Félix, Deleuze'ü yanlarına almayı başardığında, John Rajchman ile ikisi konferansın bir an önce yapılmasının daha güvenli olacağını söylemiş-

[8] Maalesef bu bölüm kaydedilmedi.

ti. Sonbahara birkaç ay vardı, ve artık harekete geçmeleri gerekiyordu. Akademik kanallar aracılığıyla para kazanmanın en az bir yıl aldığını ve bu ölçekteki bir 'karşıkültür' etkinliğinin hiçbir şekilde fon bulamayacağını fark ettim. Kısaca, sadece ileri doğru hareket edildi ve en iyisi umuldu. Deleuze ve Guattari uçakları ve konaklamaları da dahil olmak üzere herhangi bir soru sormadılar ve ben de fikirlerini değiştirip değiştirmediklerini hiç sormadım. Para toplama konusunda zaten hiçbir zaman iyi değildim. Daha sonra Nova Convention'da da başıma geldiği gibi zorunda olmadığım halde kredi kartı limitlerimin maksimuma çıktığını hayal meyal hatırlıyorum. Sanki her şey büyüyle oluyordu. 35 yıl sonra Guattari ve Deleuze'ün biyografisi 'Kesişen Hayatlar' kitabını okuduğumda nasıl olduğunu anladım.[9] Guattari, Paris'teki Fransız Kültür İşleri Ofisi'nden kendisini göndermelerini istemiş ve Deleuze de tüm masraflarının karşılanması için başka bir 'görev' adıyla gelmişti. Bu durum başka bir gizemi de çözmüş oldu. Çünkü Kültür İşleri Ofisi'nin neden Deleuze ve Guattari onuruna konferansın öncesindeki akşam müsrif bir kokteyl düzenlemek istediğini anlamıştım. Yeni Marksizm'e geçmiş Joel Kovel Central Park'tan birkaç adım ötedeki 5. Cadde ve 79. Sokaktaki görkemli Fransız Konsolosluğu'nda bu iki Fransız solcusunun brüt şampanya ve pötifur ile ağırlandığını görünce şaşkına dönmüştü.

Benim için olaylar hızlı gelişiyordu; özellikle etkinliğe katılan bir avuç stajyer öğrenci ve çevirmenleri takip edemiyordum. Columbia'da hukuk ve felsefe okumuş olan Michael Rosenfeld, çocukluk arkadaşı Roger McKeon'u getirmişti. John Rajchman ve ben bu durumun üstesinden nasıl geleceğimizi bilmiyorduk. Bir şey yardımcı oldu; diğer her şey gibi akademik konuşmalar henüz bir kulübe endüstrisine dönüşmemişti. Fransa, İngiltere ve Amerika'dan gelen onursal konukların hiçbirinin ödeme beklemediğini düşünüyorum, hatta CIA'den bile! Herkes sessizce kendi konaklama ve yol masraflarını karşıladı, olmaları gerektiği zamanda olmaları gerektikleri yerde bulundular.

Foucault New York'a indikten sonra en sevdiği mekanlardan biri olan Hudson River'a birkaç blok ötedeki Batı 25. Sokak'ta bulunan eski moda bir restoranda hemen kahvaltı ayarladım. Filozof şehri sevdi ve

---

[9] François Dosse, Gilles Deleuze ve Felix Guattari, *Kesişen Hayatlar*, New York, Columbia Üniversitesi Yayınları, 2010.

nerede olduğunu çok iyi biliyordu. Brezilya'daki konuşma turunu kısa tuttuğunu çünkü orada yaşanan olayların çirkinleşmeye başladığını söyledi. Gerillalar baskı altındaydı ve ordu yönetimi muhalifleri, gazetecileri ve entelektüelleri ezip geçiyordu. İronik bir biçimde sonradan öğrendiğime göre kullandıkları ve ilerlettikleri teknikler CIA'e, Cezayir Savaşı sırasında sistematik işkence, ölüm mangaları ve ölüm uçuşlarını da kapsayan 'karşı devrimci savaş' metodunu uygulayan Fransız general Paul Aussaresses'ten gelmişti. 70'lerin ortalarında Aussaresses, CIA ve Brezilya ordusu arasında yakın bağlantılar kurmuştu. 2001'de Fransa'da yazılan bir kitapta hala pişmanlık duymadığını söylüyordu. Neoliberal ekonomik programların (zenginler için 'Brezilya Mucizesi') ve askeri diktatörlüğün birleşiminden oluşan Brezilya örneği, tüm Güney Amerika kıtası ve sonradan da Kuzey Amerika için bir modele dönüşmüştü.

Foucault'un yanı sıra sabah panelinde İngiliz psikiyatr R.D. Laing, daha evvel akıl hastası olan kişilerle ilgili sunumuyla Howie Harp ve cezaevi hareketleriyle Judy Clark bulunuyordu. Daha önce de belirttiğim gibi R.D. Laing ile Paris'te, Félix'in verdiği partilerinden birinde tanıştım. Geniş oturma odasında soğuk ve keskin büyük tepsiler, çeşitli içecekler ve etrafı saran esrar dumanı arasında oldukça kalabalık bir partiydi. Félix ara sıra piyano başına oturup bir parça çalıyor ve haşişin sadece bedeninin alt kısmını rahatlatmasından şikayet ediyordu. Laing'in ayık bir biçimde erkenden ayrıldığı, ama geceleyin yalnız başına yürürken kederli bir hali olduğunu anımsıyorum. Buruşmuş bir takım elbise giyiyor ve ceketinin cebinden bir kravat çıkarıyordu, ama bu sırada elleri de feci şekilde titriyor ve 'Normal görünmeliyim, normal görünmeliyim!' diye mırıldanıyordu. Panelde de bahsettiği şey tam olarak buydu. 'Dar, sıkıntılı ve düşmanca bir ortama girdiğimde bedenimin kimyasını değiştiren hiçbir şey yok.' diyordu. Ve normal görünmeyen insanların toplumdan ne kadar kabul alsalar da kaybedeceklerini ekliyordu.

Laing'in David Cooper ile birlikte Doğu Londra Kingsley Hall'da 1965 yılında eski suçlular için kurdukları rehabilitasyon merkezi, toplumun normalleştirme baskılarına karşı psikozluları korumak üzere izole bir hücreydi. Projeleri aynı yıl İngilizcede yayımlanan ve Laing tarafından 1967 yılında *New Statesmen*'da incelenen Foucault'un Delilik ve Medeniyet'i ile yankılanıyordu. Beklenmedik bir biçimde Foucault'un

bilimsel makalesi, psikiyatrinin baskıcı ve deliliğin biçimlendirici bir deneyim olduğunu vurgulayan ve son zamanların yükselen hareketi anti-psikiyatriyi benimsiyordu.[10] Fransa'da bu hareket, kendi gücünü esasen Direnişten çizmişti ve bu sığınakların oluşturulmasının toplama kamplarından bir farkı yoktu. İkinci Dünya Savaşı sırasında yetmiş bin akıl hastası açlıktan ölmüştü. Savaştan sonra François Tosquelles, Lozère'de Saint-Alban adında bir psikiyatri hastanesi kurmuş ve ilk defa psikozlu hastaları psikanaliz tedavisiyle tanıştırmıştı. Ama sonraları hastanenin de hasta bir organizma olduğunu ve devamlı tedavi edilmesi gerektiğini anladı. Jean Oury'nin La Bonde kliniğine kadar uzanan 'kurumsal psikoterapi' hareketini başlattı. Ama anti-psikiyatristler bunun farkına varmadı, ve şans vermenin ailecilik-Odipsel bir yapı- kavramının iyileştirici topluluğun içine geri sızacağını düşündüler. İhtiyaç duyulan şey Guattari'nin de dediği gibi daha fazla aile değil, daha fazla toplumdu. [11]

Howie Harp, akıl hastaları ve evsizlerin erken savunucularındandı. 1971 yılında Oregon'daki Deli Kurtuluş Cephesi'ne dahil olmuş ve 1975'te New York'ta 'Project Release'in kurulmasına yardımcı olmuştu. Anti-psikiyatristler gibi o da problemin bireylerde değil çevrede olduğunu anlamıştı. 'Project Release', ''profesyonel denetim, tekerrürün sebebiyet verdiği bir bağlılık şablonu oluşturma'' fikrine odaklanıyor ve kişisel gelişim formunun toplum tarafından tetiklenen aciziyet ve tecrit anksiyetesine karşı güçlü bir panzehir olabileceğini söylüyordu.[12] Şizofrenlerin tepkileri *öğrenilmiş bir deneyim* idi ve profesyoneller tarafından kimyasal orantısızlıklarla tedavi edileceği yerde sosyalleştirilebilirlerdi.

Judy Clark ise, hastalardan ve mahkumlardan tamamen ayrışma yönünde eğitilmiş olan profesyonel sınıfın kendisinin yeniden sosyalleştirilmesinin bir ihtiyaç olduğunu söylüyordu. Onlar için çare, hemen hemen her kurumda bulunan 'bu direniş hareketi üslerine' katılmaktı. Foucault'un GIP ile yapmaya çalıştığı da buydu. Brezilya'daki doktor, psikiyatrist ve hatta Lacancı psikanalistlerin işkence ritüellerini izledik-

---

[10] David Cooper, 1967 yılında *Psikiyatri ve Anti-Psikiyatri*'yi yayımladı.

[11] Félix Guattari, 'Laing Divided' ve 'Mary Barnes's Trip, *Chaosophy*, Los Angeles, Semiotext(e), 2009.

[12] ''Project Release: A Statement of Purpose,'' kitapçığı.

lerini ama karşı gelmediklerini fark etti ve bu sebeple kınamalarını yasal ya da cezai pratikler üzerinde medikal yeterliliklerini layık olmayan bir tarzda kullanan tüm psikiyatrik ve medikal profesyonellere kadar uzattı.

1972 yılında tekrar Buffalo'nun dondurucu soğuğunda eğitim veren Foucault, Buffalo Üniversitesi Fransızca Bölümü başkanı John Simon ile birlikte Attica Islahevi'ni ziyaret etti.[13] Fransa'da yalnızca mahkumlar, gardiyanlar ve avukatlar cezaevi sınırları içerisinde bulunabildiklerinden böylesi bir yere yapılan ziyaretten edinilen doğrudan bilgileri dış dünya ile paylaşmak daha da zaruri hale geldi. Attica, 1930 yılında inşa edilmiş ve Buffalo'nun yaklaşık 65 kilometre doğusunda yer alan yüksek güvenlikli bir hapishaneydi ve üst düzey suçlularla doluydu. Oldukça kalabalıktı ve mahkumlar politik haklarından mahrumdular. Mahkumların çoğunluğu, 1971'den 1976'ya kadar Attica'da cezasını çeken Black Panter lideri Rap Brown'un da bulunduğu Afro-Amerikalılardan oluşuyordu. Siyahi radikal aktivist George Jackson'ın 21 Ağustos 1971'de California'daki San Quentin hapishanesinden kaçarken vurularak öldürülmesinden sonra 9 Eylül 1971'de Attica'daki 1300 mahkum ayaklandı ve kırk gardiyanı dört gün süreyle rehin tuttu. Hükümet yetkilileriyle süren istişareler sonuca ulaşmayınca Vali Rockfeller polisin hapishaneye girmesini salık verdi ve olay sonunda on tanesi rehin olmak üzere kırk üç kişi öldü. Bu Amerikan tarihindeki en kanlı hapishane olaylarından biriydi.

Foucault'un ziyareti bu ayaklanmadan hemen altı ay sonraydı ve burayı, toplumdan hapishaneye ve tekrardan hapishaneden topluma mahkumların tekrar ve tekrar yok edildikleri döngüsel bir yok etme makinesi olarak değerlendirdi. Ama yine de hapishanelerin yalnızca bir tecrit aracı olmadığının altını çiziyordu. Ziyaretçiler hapishanenin dört kanadındaki dört koridoru gezebiliyor ama beşinci kısma geçmelerine izin verilmiyordu. Burası, birinci aşamada bertaraf edilememiş mahkumların bulundukları psikiyatrik kanattı. Kriminal vakaları psikolojik birer rahatsızlık olarak *intra muros*ta (Ç.N: duvarlar arasında) tedavi eden liberal psikiyatristler tarafından yönetiliyordu. Hepsi ceza infaz sisteminin suç ortaklarıydı.

---

[13] John Simon ile ''On Attica'' söyleşisi ilk defa 1974 baharında *Telos*'ta yayımlandı.

Şizo-Kültür konferansının başlamasından birkaç gün evvel, Félix'i Attica ayaklanması üzerine yazılan bir makaleye katkı sağlamış olan Judy Clark'la tanıştırmak üzere Midnight Special ofisinin yanındaki Midtown Manhattan'da öğle yemeğine davet ettim. Makale, mahkumlar tarafından yazılmıştı ve ülkenin dört bir yanındaki tüm hapishanelere gönderildi. 1969 yılında Clark, Chicago'da bir militanın şiddete başvurduğu savaş karşıtı eylem olan Weatherman's Days of Rage'e katıldığı için dokuz ay boyunca hapis yatmıştı. Birkaç yıl sonra Weatherman Underground'ın yan grubu olan 19 Mayıs Komünist Organizasyon'a katıldı. Judy Clark buğday tenli küçücük bir kadındı. Brooklyn aksanı olmasa rahatlıkla Porto Rikolu sanılabilirdi. Bizi ofisinde karşıladı. Ailesi birkaç yıl boyunca Sovyet Birliği'nde yaşayan güvenilir komünistler olarak değerlendiriliyordu ve Yahudilerdi. Daha sonra babası şiddetli bir dönüş yaparak anti-komünist oldu. Judy Clark bu konudan rahatsız değildi. Felix de ben de politik analiz konusundaki genişliğinden ve duyarlılığından etkilenmiştik. Panelde, hapishanelerdeki yaşanan artan davranış modifikasyonlarıyla ilgili konuşmayı tercih etti.

Çeşitli ruhani durumların 'yeniden düzenlendiği' kötü şöhretiyle tanınan bu hapishane, bir grubun belirli bir kişiye odaklandığı ve o kişiye her türlü mental istismarda bulunduğu İllionis Marion'daki Start Programı'nın adım adım uygulandığı yerdi. Bu *saldırı terapisi*, Lyndon Laroche'un takipçilerini umutsuz ve aşağılık hissettirmek için maruz bıraktığı beyin yıkama yöntemine oldukça benzerdi. Start Programı, kapalı kapılar ardında başladı ve 'okul kampüsüne benzer şekilde hapishanenin çeşitli yerlerinde' geliştirildi. Prosedür, Foucault'un disiplin süreci dediği şeyi kapsıyordu. Programın bilhassa Amerikan olan tarafı, mahkumları birbirine düşman etmekti. "Sana öğretiyor." dedi Clark, 'Saf kapitalist etik; yukarı çıkmak için atında olanı ezersin."

1975 konferansını takip eden aylar süresince Judy Clark'a paneldeki konuşmasının notlarını göstermek istedim ama beyhude bir çabaydı. Şaşkına dönmüştüm. Midnight Special ofisinin kapısına tahtalar çakılmıştı ve komşularının Clark'ın nereye gittiğine dair hiçbir fikri yoktu. Davası unutulmuştu. Birkaç yıl sonra nedenini anladım. Clark, Ekim 1981'de Black Liberation Army'nin bir üyesi olarak New York Rockland Country'deki bir alışveriş merkezinde gerçekleştirilen meşhur Brink soygunundan dolayı ulusal gazetelerin manşetindeydi. Daha

sonra bana söylediğine göre plan tamamen tasarlanmış ve önlenmişti; bu olay biri beyaz biri siyahi iki polisin ölümüyle sonuçlanmıştı. Judy Clark çalıntı bir arabayı sürüyordu ama üç kişiyi öldürmekle suçlanıyordu. Diğer sanıklarla beraber zor olanı seçti ve bir avukat tarafından temsil edilmeyi reddetti. Sonuç olarak yetmiş beş yıl hapis cezasına mahkum edildi ve 1975 yılındaki panelde tarif ettiğine göre, direniş gösterenlerin ağır şekilde cezalandırıldığı Westchester Country'deki Bedford Hills yüksek güvenlikli kadın hapishanesine gönderildi. Soyguna katılan diğer isim Kathy Boudin de bir kişiyi öldürmekten suçlu bulundu ve yirmi yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Judy Clark'ı otuz yıl sonra Amtrak Manhattan'ın bir saat kuzeyindeki Bedford Hills'te ziyaret ettim. Hala parmaklıklar arkasındaydı ama kadınlar koğuşundaki durumlar değişmişti, bu değişim etrafı da değişiyordu. Vietnam olayı bitmişti ama, bu günlerde Irak ve Afganistan'da ve dünyanın diğer her yerine yayılmış binlerce askeri kamptan bahsetmeye gerek yoktu. Emperyalizm yükselişe geçmişti. Hiç kimse savaş ilanında bulunmuyor, zaten savaşlar da hiç bitmiyordu. Bitirilmemiş iş, iyi iş sayılıyordu. Anti-emperyalist direniş yenilgiye uğramış, Amerika'da daha eşitlikçi ve demokratik bir toplum yaratma fikri yalnız bırakılmıştı.

Judy, bir gardiyanın kolunda yeşil hapishane üniforması içerisinde ve saçları beyazlamış şekilde yaklaşıyordu. Foucault'yla olan paneli eksiksiz hatırladı. Sanki birbirimizle birkaç gün önce konuşmuş gibiydik. Anladığım kadarıyla genel politik analizlerinde bir değişiklik yoktu, şimdi yalnızca kendisi de içindeydi. Rahatlamış ve kendiyle barışmış görünüyordu. Konuşmamızın kayda alınacağını düşündüğümden Brink soygunu hakkında pek konuşmadık. Sonuçta toplum tarafından bilinen bir şeydi artık. Daha sonra kendisiyle telefonda yapmayı planladığım röportaj gerçekleştirilebilirdi. Global gizli dinleme çağında bir hapishanenin yapacağı son şeydi bu.

Buluştuğumuz yer sıradan bir kafeteryaydı; parlak ekolojik bir dekorasyonu olan bu odada sıra sıra masalar etrafında diğer mahkumlar yakınlarıyla görüşüyordu ve arkada da bir tezgah vardı. Duvar dibinde bir hoş geldiniz tabelası ve otomat bulunuyordu ama ziyaretçiler için olan bu duvara mahkumların yaklaşmasına izin yoktu. Kayıt cihazları, kamera ve elbette kalemlerin kapının dışındaki kilitli dolaplara kon-

ması gerekiyordu. Birinin uydudan kolayca edinebilecek olmasına rağmen tesisin dışından bile olsa fotoğraf çekmek yasaktı. Çoğunlukla hapishanedeki yaşamından, orada nasıl aktif olduğundan ve elbette tatmin ediciliğinden konuştuk. 20 yıl evvel 2 yıl boyunca hücrede kalmasına sebebiyet de vermiş olan kendi kaçışını kurgulama fikrinden vazgeçmişti. Hapishane artık onun eviydi, ve buradaki şartları düzeltmek için elinden geleni yapıyordu. Bunu zaten konferanstayken bile yapıyordu.

Judy hapishanedeyken mahkumlar için geliştirilmiş bir program sayesinde, daha evvelden biraz bilgi sahibi olduğu davranış bilimlerinde lisans derecesi aldı ve psikolojide yüksek lisans yaptı. İkisi de kendisine oldukça yararlı oldu. Tesisteki kadınların en az %30'u hiçbir sebep yokken oradaydı ve mental merkezlerde tedavi edilmeleri gerekliydi. Bu kişileri uysal ve uyuşuk tutmak için her gün yüksek dozlarda Thorazine veriyorlardı. Judy ve Bedford'daki diğer bazı kadınlar, yeniliklere açık olan ve mahkumların toplu bir şekilde dava açabilmeleri için yardımda bulunan yeni amir Elaine Lord ile birlikte uzun süreli bir çalışma programı geliştirdiler. Judy yakalandığında 11 aylık olan kızı Harriet, Judy'nin Brink soygunundan duyduğu pişmanlığın kamusal ifadesini de kapsayan 'radikal değişimi' konusunda oldukça önemli bir rol oynuyordu. Ayrıca, The New York Times'ın halkta bir hareketlilik uman ve dikkatlice merhamet ölçen incelemelerde bulunan makalelerinde de görünür bir şekilde yer alıyordu.[14] Çoğunluk merhameti savundu. Birkaç yıl evvel görüştüğüm Judy'nin eski yoldaşları, Judy'nin kendisini yeniden politik suçlu olarak anmasından hoşlanmamıştı. Ama konu tartışılan bir noktadaydı.

Attica ile ilgili aynı röportaj sırasında Foucault, Jean Genet'in anlattığı bir hikayeden bahsetti. Genet, Sante hapishanesinden Fransız Adli Mahkemesi'ne sevk edilmişti ve bir Komünist, politik suçlu bir hırsızla kelepçelenmek istememişti. O günden sonra Genet bütün politik hareketlere karşı bir itimatsızlık hissetti. Bu durum, Black Panter Partisi davasına destek olmak amacıyla gizlice Amerika'ya gelen –vizesi reddedilmişti- The Blacks isimli piyes yazarına engel olmadı. Panterler,

---

[14] Tom Robbins, ''Judith Clark'ın Radikal Dönüşümü,'' *The New York Times*, Ocak 12, 2012. Makale basında bazı çirkin yorumlara ve karşı fikirlere neden oldu.

tıpkı 19. yüzyıldaki tanınmayan ve suçlu olarak görülen proleterler gibi kendilerini genel yasa ihlalcilerinden ayırmışlardı. Ama bu politik ve genel suçlular arasında yapılan ayrışma tüm yasal ve ahlaki sistemin savunulması anlamına geliyordu. Aynı sorun 1970'lerin başında Fransa'yı süpüren Maocu yaklaşımda da ortaya çıkmıştı. İlk önce, Maocular –beyaz liberaller- genel yasa suçlularıyla anılmayı reddettiler. Ama hatalarını anlamaları uzun sürmedi. Çünkü genel yasal suçlar da politikti. Amerika'da üç milyon siyahi politik suçlu hapisteydi ve birinin kendi politik suçlu olarak yeniden tanımlaması tamamen politik bir davranıştı.

Son birkaç konuşma Félix Guattari ve protestolar sırasında Columbia Üniversitesi'nde öğrenci olan radikal feminist Ti-Grace Atkinson'ındı. Atkinson hakkında pek bir şey bilmiyordum. John Rajchman'dan duyduğum kadarıyla 'uç bir feminist' olduğuydu. Kadın durumunun her açıdan sorgulandığı ve toplumdaki karşılığını geniş çaplı inceleyen radikal feminizmin parlak dönemlerinin Amerika'da 1960'lı yıllarda yaşandığından habersizdim. İki, üç yıllık süre içerisinde gerçek bir kültürel devrim yaratmışlardı. Shulamith Firestone, 1968'de 'Sanırım yeni ve iyi bir şey üzerinde çalışıyoruz.' diye yazmıştı.[15] Hala enerjilerini hissedebilirsiniz. Aile, hamilelik, çocuk doğurma, çocukluk, seks, aşk ve tabii ki erkek egemenliği gibi tüm idolleri yıkıyorlardı. Bu hem çarpıcı bir yenilik hem de kendi sonlarıydı. Daha sonra hepsinin ateşi söndü ve dağıldılar. Uzun süremeyecek kadar enerjikti. O dönemlerde yayımlanan birkaç kitabı açtığınızdaki hissiyatınız buydu; ikisi de 1970'te basılmış olan Firestone'nun Seksin Diyalektiği; Feminist Bir Devrim İçin Bir Vaka, Kate Millett'in Seksüel Politika'sı ya da 1973'te Ti-Grace Atkinson'un Amazon Macerası veya 1969'da yazılmış kolektif makaleler. Bu kadınlar her şeyi vahşice sorguluyordu. Erkekler kadınların hayatını *çaldı* ve bilinçlerini *parçaladı;* kadınlar doğum yapma işlevleriyle *cinayete kurban gittiler;* evlilik ve aile *köleleştirme* ve aşk patolojik bir durumdu. "Baskıya razı olma karşılığından başka aşk nedir?... Adil bir toplumda aşka ihtiyacımız var mı?" Ve meşhur formül; '*Onun* aşkını kazı, *kendi* korkunu bulacaksın.'' Seks de ayrı tutulmuyordu. ''Bugün hepimiz, huzursuz bakirelerin etrafında olmanın ve düşmanca seksin nasıl rahatsız edici olduğunu biliyoruz.

---

[15] 15 Nisan 2013'te *The New Yorker*'da Susan Faludi tarafından yazılan 'Devrimci Bir Ölüm' makalesinden alıntılanmıştır.

Ama düşman yalnızca erkekler değildi, düşman aynı zamanda kendi içlerindeydi ve bu en duygusal noktaydı. Ti-Grace ve "ikinci dalga' feministler" -mantıksız görünen- baskı gören insanlar köklere baskıdan dolayı tırmanıyor' gibi fikirleri anlamaya çalışıyorlardı. Radikal feminizm daha büyük problemleri açığa çıkardı. "Kadınların gördüğü eziyet, toplumsal bir politik analizin başlangıç noktası olarak hiçbir zaman görülmemişti." Savaş karşıtı hareket, yeraltından ilerleyen başka bir savaşın varlığını kabul etmiyordu, "Vietnam'a korkuyla yaklaşıyorsunuz çünkü oraya gönderilen çocuklarla kendi gizinizi tanımlıyorsunuz." Bilmişlik taslarsınız, ama çoğunlukla siyahilere kafanızı çevirirsiniz çünkü eğer çok kibirli olmaya başlarlarsa sayıca onlardan üstün olduğunuzu ve sizin *siz*, onların *onlar* olduğunu bilirsiniz.

Ama yine de kadın hareketi, savaşın durulmaya başlamasıyla daha sert etki etti. Yalnızca bir kısmı kayda alınan konuşmasında Ti-Grace Atkinson, radikal feministler arasında beş yıl süre boyunca 1970'de FBI'ın en çok arananlar listesindeki sekiz kadından biri olan Susan Saxe gibi 'sözleriyle birlikte hareket eden ve en nihayetinde yeraltına sürüklenen' kişilere dikkat çekti. Susan Saxe, Massachusetts Brighton'da bulunan bir banka soygunundan kaçmış ve Boston'da bir polis memurunu öldürülmesine yardım ve yataklık etmişti. 1975 yılında koşu yaparken tutuklandı ve iki soygundan ve adam öldürme suçundan cezası kesinleştiğinde on iki yıl boyunca hapishanede kaldı. Ama her zaman muhalif kaldı: "Bugün yalnızca tek ama tek bir sebepten suçlu bulundum. Bu, devletin benim hayatıma ve kişisel özgürlüğüme sahip olmasına son veren en net ve en hızlı yol. Tacize uğradım, takip edildim ve altı buçuk yıl boyunca devlet tarafından üzerime çamur atıldı. İki yıl hapiste kaldım. Devletin hayatımın tek bir gününe karar vermesini tanımıyorum, ama bundan fazlasını da alabileceğini biliyorum. Politik bağlılıklarımı sistemin yararına olabileceği gerekçesiyle hiçbir zaman terk etmeyeceğim."

Birçok kadın resmi olarak devlete teslim oldu ve tamamen iş birliği yaptı. 'Siz ne yaptınız' diye yazdı Ti-Grace "FBI kapınızı çaldığında ve firarilerle ilgili herhangi bir bilginiz olup olmadığını öğrenmek istediğinde, ya da büyük jüri önünde sizi sıkıştırdığında, dokunulmazlık verdiğinde, eğer uzun süre konuşmazsanız sizi bir kenara koyacaklarını söylediklerinde?" Jane Alpert adında Swarthmore'dan bir öğrenci 1969 yılında Ulusal Muhafızlar'ın aracına dinamit yerleştirirken yaka-

lanmıştı ve o da teslim olanlardandı. Saklandığı sıralarda açıkça bir şekilde 'solun cinsel baskısını' ifşa etmiş ve radikal feminizme yöneldiğini açıklamıştı.

Şizo-Kültür konferansının son akşamıydı. Cumartesi akşamı olduğundan salon tıklım tıkıştı. Bard College'da genç bir öğretmen olan Steven Harris, John Rajchman ile birlikte Bard'ten bir grubun müzik çalarak etkinliği bitirmesini ayarlamıştı. Büyük bir karavanla oldukça heyecanlı bir şekilde geldiler. Onlar için bu büyük bir şeydi ve konuşmalarla ziyan olmasını istemiyorlardı. Korkuları, son konuşmacı olan Félix'in sunumu ardından kalabalığın çoğunluğunun mekanı terk etmesiydi. Tüm eşyalarını sahneye yerleştirmeleri biraz zaman alabilirdi. İlk konuşmacı olan Ti-Grace'e o konuşmasını yaptığı sırada sahne arkasında yerleşimlerini yapıp yapamayacaklarını sordular ve Atkinson'dan ''Kesinlikle olmaz!'' cevabını aldılar. Bu fikirden hiç mi hiç hoşlanmamıştı. Ti-Grace ile anlaşamayınca Félix'e sordular ve o da Fransızca "Daha fazla deli daha fazla eğlencedir." (*Plus il y a de fous, plus on s'amuse*) dedi. Bağlama oldukça ters bir ifadeydi. Kendi konuşması sonrasında daha da a propos (endişeli) oldu. Ayrıca, herhangi bir hazırlık yapmamıştı ve bu sebeple konuşması bölünmeye açıktı. Mark çeviri yapacaktı. Mark, Anti-Ödipus'in İngilizce edisyonu üzerinde çalışan, sahnedeki boşluklarda çaktırmadan tai chi yapan ve koca odayı bir balık akvaryumuna çeviren genç bir adamdı. Félix'in ilk başlaması ve Atkinson'ın ikinci olması gerekiyordu. Bir kere daha kendisine danıştıktan sonra Félix'in ilk konuşmacı olmakla ilgili herhangi bir problemi olmadığını netleştirdik. Her şeye hazırdı. Büyük bir felakete engel olmuştu ve mutlu görünüyordu.

Ti-Grace de ikinci konuşmacı olmakta –iyi bir nedenden dolayı- herhangi bir sorun görmemişti. Kendi birliğiyle gelmişti ve Guattari'nin konuşması sırasında daha rahat yerleşebilirlerdi. Ne de olsa o 'düşman kampındaydı'. Kadınlar Hareketi içinde dahi Ti-Grace'in 'savaş yanlısı' olarak anıldığı olmuştu. Ne zaman mümkün olsa askeri tabirler kullanırdı, neden kullanmasın ki? 'Cinsiyet Savaşları terimini kabul ediyoruz.' diye yazmıştı ve Erkekler Ezici taraftı. Bu 'bir sınıf karşılaşmasıydı'. Ti-Grace için radikal feminizm bir 'savaş ilanı' idi. Felix'in neyin içine olduğundan haberi yoktu.

Konuşma sırası ondaydı ve saldırı modunda konuşmaya başladı. “Arzu ve devrim dışında kendi özel yaşamım, nasıl oy verdiğim gibi bambaşka konulardan bahsedebilirim gibi bir hisse kapıldım. Bu konular burada, Columbia Üniversitesi’nde tamamen yakışıksız karşılanırdı.” Aynı zamanda, muhtemelen kendi de dahil olmak üzere odadaki herkesi kirleten “CIA virüsü” terimini kullandı. Ve dünya ekonomik krizinden, Bangladeş’teki imha kamplarından, devrimci çözümlerin yokluğundan, büyük genellemelerden, politik sorulardan bahsetti. Ama, bilinmeyen alanlarda moleküler devrimin paralel gelişimini, insanların hayatlarını nasıl değiştirdiğini, mikrofaşizm olarak adlandırdığı şeyin sorumluluğunun tam tersine çevrildiğinin üzerinde durdu. Kendi ifadesini beğenmedi ve ‘çünkü insanları tedirgin ve rahatsız ediyor.’ dedi.

Önceki Oedipus vurgusunun ötesine geçen başka bir önemli teorik problemden de bahsetti. Deleuze ile birlikte fark etmişlerdi ki; şu anki gerçek düşmanları *semiyotikleştirmenin* artışıydı. Güç şimdi bedendeki işaretlerle çaba sarf ediyordu, bu bir semiyotik tabi kılmaydı. Burada, sadece 2000’lerin başında fark edilmeye başlanan majör bir değişimi kastediyordu; bedenlerin dijital istilası, sürekli izlenen ve anlık iletişimle çalışan kapitalist semiosfer. Toplumları kontrol etme. Öznel ve teknolojiyle bütünleşik çeşitli ‘ayarlamalar’ aracılığıyla bireysel seviyelerin ötesinde çalışıyordu.

Hala rahatsız bir şekilde eğilmiş duran Guattari, konuşmasında konferans salonunun yükseltilmiş podyumuyla buranın “korkunç” bir organizasyonun parçası oluşunu örnek verdi. Bu, konferansın organizatörleri olarak bana ve John’a doğrudan bir saldırıydı. Ama alternatif neydi ki, Yankee Stadyumu mu? Guattari bir ajan provokatör ve yargıç gibi davranıyordu. Uzun lafın kısası, bela arıyordu. “Dün” dedi, “burada yaptığımız işin tamamen formatını değiştirmeyi teklif ettim ve fark ettim ki herkes konferansın olduğu haliyle kalmasını istiyor. Burada konuşan kimsenin para almamasına rağmen bazı katılımcılar paralarını geri bile istediler. (Oldukça takıntılı olmaya başlamıştı.) Durum daha da kötü hale büründü; Guattari, daha iyi bir arzu pozisyonunu seçti ve mikrofaşizmin tek türü olan LaRouche kültünden bahsetti. “Sadece öne çıkan ve bir diyalog başlatmaya çabalayan, sahtekarlıkla ama gerçek bir arzuyla bizi CIA ajanı olmakla suçlayan insanlar tamamen şarlatandır.” Şüphe yok ki, moleküler seviyede bir arzulama tutumunu

yansıtan ustaca bir konuşmaydı. Ve bu konuda oldukça başarılıydı; seyirciler gerçekten rahatsız olmaya başlamıştı. Bir tepkiyi uyandırmanın tek yolu bu muydu? Öncesinde "Bir hatip seyircinin arzusunu temsil ettiğinde..." demişti "...o zaman orada daha fazla arzu kalmaz." Félix, kesinlikle kimseyi temsil etmediğine emindi. Ama arzu onun tarafından akmıyor muydu?

Bunu tahmin etmesi gerekiyordu, belki de etti. Ama bu şekilde değil. Bir tsunami dalgası gibiydi ve ön sıralarda yer alan Ti-Grace hayranları sayesinde arka sıralara doğru sıçradı. Hemen ardından bütün seyirciler de katılım göstererek Guattari'yi yuhalayıp sahneyi terk etmesini istediler. Ti-Grace hayranlarının gözünde Guattari, kadınların omzuna hafifçe vuran ve ciddi bir şeyler olunca da onları görmezden gelen başka bir Yeni Sol lideriydi.

Guattari başını eğdi, kağıtlarını topladı ve sahneyi yavaşça terk etti. Foucault, Deleuze ve John Rajchman oldukça uzak koltuklarda oturuyorlardı ve hiçbir şey söylemediler. Guattari somurtarak yanlarına oturdu. Bu onun özellikle en sevdiğim yanlarından biriydi; bu 'çocuk olma' hali. Nahoş bir ruh haliyle hepsi Chelsea Otel'e gitmek üzere bir taksiye atladı. Odalarında oturup bir kez daha kaos, agresif seyirciler ve sorumsuz Lotringer hakkında söylenmeye başladılar. Konferans tamamen kontrol dışıydı. John da oradaydı. Seyircilerin arasında onlarla beraber şovu izliyordu. Gergince gülümsedi ve sessizliğini korudu.

Konuşmalar arasında aralar vardı ve grup PA sisteminin kalanını sahneye taşıyordu. Sadece Ti-Grace'in konuşmasını bitirmesini bekliyorlardı. Ardından seyircilerden biri ve Susie Flato arasında Bard grubu hakkında bir tartışma yaşandı. Çok küçük bir konuydu ama hızlıca kötü bir kavgaya dönüştü; tırnaklamalar, uçuşan saçlar... Konferans boyunca biriken tüm tansiyon bir anda ortaya çıkmıştı ve işte başka bir kapışma. Muhtemelen hiçbir özel sebebi yoktu. Yorgundum. Açık bir şekilde kavga etmek büyük bir utançtı ve ben Susie'yi korumak için daha hızlı davranabilirdim. Susie histerik bir şekilde bağırdı. O akşam başka bir tartışma oldu ve ayrıldık. İşte olaylar buraya kadar gelmişti. Fransız sinirlenmiş, ben Columbia'da yakılmış ve en yakın arkadaşım John kendi düşüşünü hazırladığını düşünüyordu. Gecenin bir yarısı

daireden ayrıldım. Dört günlük Şizo-Kültür konferansının son günüydü ve her şey dağılıyordu.

Bu benim şansım mıydı, bilmiyorum. Kaybedecek ne vardı ki? Ve New York oradaydı. Tıpkı Howie Harp'ın dediği gibi; bu hayatımın en ağır zamanlarıydı.